

KÖRTÁJ TERVEZŐ IRODA KFT.

**A „Mátrabérc – Fallóskúti-rétek” kiemelt jelentőségű
természetmegőrzési terület (HUBN20049)
Natura 2000 fenntartási terve**

MUNKAKÖZI VÁLTOZAT

Készült a **A fenntartható természetvédelem megalapozása magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8) c. projekt** megvalósításának keretében.

2015. február

Adószám: 13831176-2-13 ❖ Cégjegyzékszám: 13-09-129583
Bankszámlaszám: 10104167-57309900-01000006
Postacím: 2009 Pilisszentlászló, Vadrózsa u. 28.
Tel: 30/250 3614 ❖ Fax: 28/415 383
Ügyvezető: Biró László

Készült a „Natura-2000 fenntartási tervek a Mátrában - a Mátrában lévő természetmegőrzési területek alapvető élőhelyvédelmi szempontú kezelési szempontjai és javaslatai (szerkesztette: Szmorad Ferenc, Standovár Tibor, Tímár Gábor)” című egyeztetési anyag alapján

Szerkesztette: KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.

Szakmai közreműködők:

Marticsék József (független szakértő)

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Margóczy Katalin, Mihók Barbara (AKUT Egyesület)

2015. február

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	1
Bevezetés	2
I. Natura 2000 fenntartási terv	3
1. A terület azonosító adatai	3
1.1. Név.....	3
1.2. Azonosító kód.....	3
1.3. Kiterjedés.....	3
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	3
1.4.1. Jelölő növényfajok	3
1.4.2. Jelölő állatfajok	3
1.4.3. Jelölő élőhelyek.....	3
1.5. Érintett települések	4
1.6. Egyéb védeltségi kategóriák	4
1.7. Tervezési és egyéb előírások	4
2. Veszélyeztető tényezők	6
3. Kezelési feladatok meghatározása.....	7
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	7
3.2. Kezelési javaslatok	10
3.2.1. Élőhelyek kezelése	13
3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok.....	13
3.2.1.2. Kultúrterületekhez, másodlagos élőhelyekhez köthető (védeltségtől független) kezelési javaslatok.....	13
3.2.1.3. Gyepterületekhez köthető kezelési javaslatok	16
3.2.1.4. Erdőterületekhez köthető kezelési javaslatok	21
3.2.2. Fajvédelmi intézkedések	56
3.2.3. Kutatás, monitorozás.....	57
3.2.4. Mellékletek.....	58
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében.....	58
3.3.1. Agrártámogatások	58
3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer	58
3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer	61
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	61
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	61
4. Felhasznált irodalom	63
4.1. Szakmai anyagok	63
4.2. Útmutatók	63
4.3. Jogszabályok.....	63
4.4. Adatbázisok	64

Bevezetés

Jelen összeállítás a HUBN20049 azonosítójú, „Mátrabérc – Fallóskúti-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KjTT) Natura 2000 fenntartási tervének a szűkebben értelmezett fenntartási terv munkarészét, vagyis a I. főfejezetet foglalja magába.

Az anyag a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 13. sz. melléklete szerinti tematikát követi, az egyes fejezetek tartalmi elemeinek kidolgozásánál pedig a Natura 2000 fenntartási tervek összeállításához készített VM-útmutató legutóbbi, 2014. évi változatára támaszkodtunk. Az útmutató által javasolt szerkesztési megoldásoktól, illetve tagolástól ugyanakkor számos esetben eltértünk, elsősorban azért, mert a főként gyepterületek tervezési tapasztalatain alapuló összeállítás az erdőterületeken (azok sajátosságai miatt) nem minden tekintetben bizonyult alkalmazhatónak. Emellett mérlegeltük a helyi specialitásokat és több helyen olyan elemzésekre is támaszkodtunk, melyek elkészítése a vonatkozó útmutató szerint nem volt kötelező, segítségükkel viszont a jelölő élőhelytípusok és/vagy fajok jelenlegi védelmi helyzetét, illetve hosszú távú megőrzésének irányelveit pontosabban meg tudtuk fogalmazni, s így – reményeink szerint – a Natura 2000 célok elérését is hatékonyabban tudjuk szolgálni.

A fenntartási terv munkarész kidolgozása során a Standard Data Form (SDF) 2014. novemberében frissített felületét használtuk. Az ezen szereplő adatok esetenként eltérnek a 2013. évi adatbázis tartalmától, így a megalapozó dokumentációban (II. fejezet) foglaltakhoz képest a jelölő élőhelyek és/vagy fajok körében kisebb változások lehetségesek. A feldolgozott erdészeti nyilvántartási adatok az Országos Erdőállomány Adattár 2013. január 1-ji állapotadatai. A munkához emellett tanulmányoztuk a tervezési területet érintő botanikai és zoológiai szakirodalmat, élőhelyterképeket, légifotókat, történeti adatokat, illetve az terület bejárásával további releváns adatokat (az élőhelyek fajkészlete és természetességi állapota, jelenlegi gazdálkodási gyakorlat stb.) gyűjtöttünk. A különböző forrásból származó alapadatok sajnos nem minden esetben bizonyultak ellentmondásoktól mentesnek.

A kezelési irányelvek összeállításánál a jelenlegi tudásunk szerinti, természetvédelmi szempontból leginkább kívánatos, a gyakorlatba átültethető szempontokat foglalmaztuk meg. Figyelembe vettük a jogszabályi környezetet, néhány komponens (pl. visszahagyandó holtfa mennyisége) vonatkozásában azonban nem tekintettük mértékadónak a jogszabályokban lévő keretfeltételeket. Mivel az élőhelyvédelmi irányelv alapján kijelölt Natura 2000 erdőterületek jelentős része gazdasági hasznosítás alatt áll, a kezelési irányelvek megfogalmazásánál az aktív beavatkozásokkal érintett erdőkre helyeztük a hangsúlyt. Az irányelveket tehát abban a megközelítésben tárgyaljuk, hogy a gazdálkodás során milyen irányvonalat, szempontrendszert szükséges betartani a Natura 2000 célok hosszútávú biztosításához.

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Mátrabérc – Fallóskúti-rétek kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület

1.2. Azonosító kód

HUBN20049

1.3. Kiterjedés

1506,8 hektár

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő növényfajok

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Leánykökörcsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	C

1.4.2. Jelölő állatfajok

Magyar név / Tudományos név	Populáció (A-D)
Csíkos medvelepke (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>) *	C
Magyar fészűsbagoly (<i>Dioszeghyana schmidtii</i>) *	C
Kék pattanóbogár (<i>Limoniscus violaceus</i>)	C
Havasi cincér (<i>Rosalia alpina</i>) *	C
Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	C
Szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	C
Tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>)	C
Kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	C

* = kiemelt közösségi jelentőségű állatfajok

1.4.3. Jelölő élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4. melléklete szerint	Reprezentativitás (A-D)
40A0	Szubkontinentális peripannon cserjések *	C

6190	Pannon sziklagyepek *	C
6230	Fajgazdag Nardus-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken *	C
6240	Szubpannon sztyepek *	C
6510	Sík- és dombvidéki kaszálórétek	C
6520	Hegyi kaszálórétek	B
9130	Szubmontán és montán bükkösök (<i>Asperulo-Fagetum</i>)	B
9180	Lejtők és sziklatörmelékek <i>Tilio-Acerion</i> -erdői *	C
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek <i>Quercus petraea</i> -val és <i>Carpinus betulus</i> -szal *	C
91H0	Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> -szel *	C
91M0	Pannon cseres-tölgyesek	B

* = kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok

1.5. Érintett települések

Heves megye: Mátraszentimre

Nógrád megye: Bátonyterenye-Nagybátony, Pásztó

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A tervezési területből 1463,6 hektár a 137/2007. (XII. 27.) KvVM rendelettel megerősített védettségű Mátrai Tájvédelmi Körzet védett és fokozottan védett természeti területeire esik (vö. *1. melléklet* tematikus térképe). Nem védett erdőrészek: Mátraszentimre 20/B, 34/G, 34/ÉP, 53/D, 62/A, 119/B, 119/NYI, 119/CE.

A tervezési területen található a hazai erdőrezervátum-kutatás egyik bölcsőjének számító, 3/2000. (III. 24.) KöM rendelettel kihirdetett Csörgő-völgy Erdőrezervátum.

A tervezési terület teljes területén része a „Mátra” különleges madárvédelmi területnek (kód: HUBN10006).

A tervezési terület szinte teljes egészében (1504,8 hektáron) az országos ökológiai hálózat magterülete.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

A tervezési területet érintő, jelenleg érvényben levő körzeti erdőtervek átmeneti időszakban készültek: a tervezési munkák még az 1996. évi LIV. tv. szerinti szabályozási környezetben indultak, lezárásuk pedig már a 2009. évi XXXVII. tv. hatályba lépése után, de még erdőterv-rendelet nélkül történt. Ennek megfelelően a tervezési területet magába foglaló Nagybátonyi Körzet (Nagybátony, Pásztó község határok) és Gyöngyössolymosi Körzet (Mátraszentimre község határ) erdőtervezési irányelvei közé a Natura 2000 szempontok csak olyan mértékben

épültek be, amennyire azokat a területileg érintett nemzeti park igazgatóság (BNPI) érvényesíteni tudta. A 2010. évben lezárt, valójában a 2010-2019. (Nagybátonyi Körzet), illetve 2009-2018. (Gyöngyössolymosi Körzet) közötti időszakra érvényes körzeti erdőtervek (csak nem védett területeket érintő) Natura 2000 felülvizsgálata még 2010. év közepén történt meg, s így alakult ki a körzeti erdőterv végleges szakmai tartalma (a felülvizsgálat jelen tervezési területet csak néhány kisebb részen érintette, mivel az döntően védett természeti terület). A körzeti erdőtervek tervezési területre vonatkozó főbb adatai:

Erdőtervezési körzet kódja	Erdőtervezési körzet megnevezése – Erdőterv törzskönyvi száma	Érintett erdőterület (ha)	Erdőtervezés éve
561	Gyöngyössolymosi Erdészeti Tervezési Körzet – 22/2009.	986,44	2008
563	Nagybátonyi Erdészeti Tervezési Körzet – 25/2010.	493,67	2009
Összesen:		1480,11	---

A 2009. évi XXXVII. tv. által életbe léptetett új erdőtervezési rendszer szerint a természetmegőrzési terület erdőtervezési körzetek szerinti beosztása megváltozott. Az új körzetek nevét, az érintett településeket, a 2013. évi erdőterület-adatokat és a következő erdőtervezés évét az alábbi táblázat foglalja össze:

Erdőtervezési körzet neve	Érintett települések (teljes körű felsorolás)	Érintett erdőterület (ha)	Következő erdőtervezés éve
Gyöngyössolymosi Erdőtervezési Körzet	Mátraszentimre	986,44	2019
Nagybátonyi Erdőtervezési Körzet	Nagybátony, Pásztó	493,67	2020
Összesen:		1480,11	---

A kimutatásból látható, hogy mindkét érintett körzetben hamarabb lejár a jelenlegi erdőterv, mint ahogyan elkészül az új. Az egy évnyi hiátusokat ugyanakkor erdőterv-megállapítással az erdészeti igazgatás majd át tudja hidalni.

A tervek előírásainak elemzését a megalapozó dokumentáció 1.3.3. fejezete, az erre épülő javaslatokat pedig a 3.2. Kezelési javaslatok fejezet tartalmazza.

Természetvédelmi kezelési terv: a Mátrai Tájvédelmi Körzet 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet.

Településszerkezeti terv és HÉSZ:

Pásztó: 129/2001./VII.17. önk. hat. (többször módosított), 22/2012./X. 26./ önkormányzati rendelet

Bátonyterenyre: szerk. terv: nincs feltüntetve, HÉSZ: 16/2004.(VI.25.) önk. rend.

Mátraszentimre: 72/2011.(VIII. 3.) önk. határozat, 11/2011. (IX. 1.) sz. önk. rendelet

Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek: a terület a Északi-középhegységi nagyvadas vadgazdálkodási táj Mátra-bükk-csereháti nagyvadas vadgazdálkodási körzetébe tartozik (II./2.)

2. Veszélyeztető tényezők

A Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi – legfrissebb – változatában a tervezési területre vonatkozóan (összességében, vagyis nem élőhely-specifikusan) az alábbi hatások és veszélyeztető tényezők szerepelnek:

Kód	Hatás / Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Hatás iránya (P=pozitív, N=negatív)	Hatás eredete (o=külső, i=belső, b=mindkettő)
A03	gyepterület kaszálása/vágása	M	P	b
A10.01	sövény, bozót, cserje eltávolítása	L	N	b
A10.01	sövény, bozót, cserje eltávolítása	L	P	b
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	N	b
F3.01.01	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	M	N	b
I02	problémát jelentő őshonos fajok	L	N	b
K02.01	fajösszetétel változás, szukcesszió	M	N	b
K04.05	növényevők általi károkozás (vadrágás is)	M	N	b
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	N	b

Megjegyzés: A fenti listában szereplő I02 (= problémát jelentő őshonos fajok) és K02.01 (=fajösszetétel változás, szukcesszió) kategóriák értelmezésénél figyelembe veendő, hogy ezek a hatások/veszélyeztető tényezők nem a terület egészére, hanem csak bizonyos élőhelytípusokra (pl. egykori irtásrétekre) értelmezhetők.

A tervezési területen belül – tekintettel a Standard Data Form (SDF) 2014. év novemberi változatának tartalmára és az ezen kívül tapasztaltakra – a jelölő élőhelyek és/vagy fajok szempontjából az idevágó európai uniós jegyzék kategóriáinak használatával (vö. http://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal) az alábbi (aktuális és potenciális) veszélyeztető tényezőkről lehet részletesebben beszélni (az érintettségre vonatkozó %-os értékek a teljes tervezési területhez viszonyítandók):

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Tényező jelentősége (H-M-L)	Érintett terület (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.03	kaszálás felhagyása, hiánya	M	~ 3	6510, 6520 – Gyomosodás, cserjésedés, erdősődés, a ritka fajok eltűnése. Az A04.02 kategóriával együtt értelmezhető.
A04.02	alullegeltetés	L	~ 2	6240, 6510, 6520, leánykökőrcsin – Gyomosodás, cserjésedés, erdősődés, a ritka fajok eltűnése. Az A03.03 kategóriával együtt értelmezhető.
B02	erdőgazdálkodás (általában)	M	~ 80	91M0, 91G0, 9130, kis patkósrú denevér, tavi denevér – Az erdők homogenizálása, az erdők fajfaj-összetételének és szerkezetének átalakulása, a fajkészlet további szegényítése, vágásos erdőkép fenntartása, mezoklíma-romlás. 91H0, 9180 – A véderdő-funkciók veszélyeztetése, az állományok egy

				részének vágásos üzemmódban kezelése. Magyar fésűsbagoly – A faj élőhelyének, illetve életfeltételeinek szűkítése.
B02.04	lábonálló és/vagy elfekvő holt faanyag eltávolítása	M	~ 80	91M0, 91G0, 9130 – Az erdőszerkezet kedvezőtlen alakítása, az erdei mikrohabitatok körének szűkítése. Kék pattanóbogár, havasi cincér, szarvasbogár – A szaproxilofág rovarfajok élőhelyének, illetve életfeltételeinek szűkítése.
B02.06	nevelővágások (tisztítások és gyérítések)	M	~ 30	91M0, 91G0, 9130 – Az erdők homogenizálása, az erdők kedvezőtlen fafaj-összetételének és szerkezetének kialakítása és fenntartása. Nagy hőscincér, kis patkósorrú denevér, tavi denevér – pusztuló és odvas fák eltávolítása.
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	~ 20	91E0 kivételével minden élőhelytípus – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás, illetve erdei utak mentén jelentkező bolygatások, adventív és inváziós fajok előretörése.
F03.01	vadászat, nagyvad károkozása (túltartott vadállomány)	M	~ 70	Minden élőhelytípus – Taposás, túsás, rágás, hántás, erózió, bolygatás, fafajszelekció, az erdők természetes felújulásának, a természeteshez közelítő korösszetétel kialakulásának részleges blokkolása. Fátlan élőhelyek – szóró elhelyezése, intenzív taposás, gyomosodás
G01.02	túrázás, lovaglás és nem gépesített járművel végzett tevékenység	L	~ 5	91E0 kivételével minden élőhelytípus – Turisztikai tevékenység miatt bekövetkező talajfelszíni erózió, bolygatás, taposás.
G01.04	barlangászat	L	0,1	Devevérfajok – főképp a telelő, ill. szaporodó kolóniák zavarása.
I01	idegenhonos inváziós fajok jelenléte	M	~ 20	9130, 91E0 – Az <i>Impatiens parviflora</i> terjeszkedése. 91H0, 91M0 – A <i>Robinia pseudoacacia</i> terjeszkedése, az élőhelyek átalakítása.
K02.01	természetes fajösszetétel változás, szukcesszió	M	1	6230, 6240, 6510, 6520, leánykőkörcsin– Gyomosodás, cserjésedés, erdősödés, az élőhelyek átalakulása, degradációja, a ritka fajok eltűnése.
M01	abiotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	~ 95	Az összes üde karakterű élőhelytípus – Az állományok egészségi állapotának és stabilitásának gyengítése.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A tervezési területen alapvető, általános természetvédelmi célkitűzés a kijelölés alapjául szolgáló, közösségi jelentőségű élőhelytípusok és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének (*favourable conservation status*) megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint

a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve (ahol gazdálkodási tevékenység folyik) a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

A Csörgő-völgy Erdőrezervátum magterületén elsődleges cél a természetes erdődinamikai folyamatok szabad érvényesülésének, illetve ezen keresztül az előforduló erdei élőhelytípusok (91E0, 91H0, 91M0, 91G0, 9130, 9180) természetes erdőfejlődési fázisaihoz kapcsolódó életközösségek spontán szerveződésének biztosítása. Ennek megfelelően az erdőrezervátum magterületét kezelési-gazdálkodási jellegű beavatkozásoktól mentesen, kizárólag a bemutatás és kutatás igényeit kiszolgáló, minimális mértékű emberi aktivitás mellett kell fenntartani.

A Csörgő-völgy Erdőrezervátum védőzónájában fő cél a magterület külső hatásokkal szembeni védelme, így azon belül csak olyan kezelési/erdőgazdálkodási tevékenységek végezhetőek, amelytől az előforduló erdei élőhelytípusok (91E0, 91M0, 91G0, 9130) pufferképességének növekedése, illetve természetességi állapotának (elsősorban fajösszetételének és szerkezetének) javulása várható. A beavatkozásoknak emellett a folyamatos erdőborítás fenntartását kell szolgálniuk.

Az erdőrezervátumon kívüli, jelentős részben gazdálkodással érintett erdőterületeken alapvető természetvédelmi célként fogalmazható meg, hogy a jelölő (zonális) élőhelytípusok (91M0, 91G0, 9130) állományait minél kedvezőbb természetességi állapotban kell fenntartani. A kedvező helyzet biztosításához (a termőhelyi viszonyoknak megfelelő természetes élőhelytípushoz való közelítés szükségessége mellett) az önfenntartó folyamatok minél teljesebb körű működésére, illetve egyes kompozicionális és strukturális ismérvek jelenlétére van szükség. Feladatnak tekinthető tehát a tájhoz fűződő, az élőhelytípusnak megfelelő összetételű cserje- és gyepszinttel rendelkező, elegyes, vegyeskorú, vertikálisan tagolt, a lehető legtöbb szintet tartalmazó, mozaikos, tájidegen fajoktól mentes, holtfában és egyéb mikroélőhelyekben gazdag, idős állományrészeket, illetve igen idős fákat és méretes holtfát is tartalmazó erdők kialakítása és fenntartása. Mindezt optimális esetben folyamatos erdőborítás felé való elmozdulás mellett, drasztikus beavatkozásoktól mentes erdőgazdálkodási megoldásokkal, kíméletes technológiák alkalmazásával lehet biztosítani.

Az extrém termőhelyen álló, véderdő jellegű állományokkal jelen levő élőhelytípusok (40A0, 9110, 9180, 91H0) esetében természetvédelmi célként fogalmazható meg az állományok érintetlenül, rendszeres beavatkozás nélkül való fenntartása. Esetükben csak a faállományok nagyobb területet érintő természeti katasztrófái, illetve bolygatásai (széldöntés, jégtörés stb.) esetében válhatnak szükségessé felújulást segítő, illetve a folyamatos erdőborítás helyreállítását célzó (nem gazdálkodási motivációval végzett) beavatkozások.

A 91E0 élőhelytípus alá sorolható patakmenti ligeterők keskeny állományai (Csörgő-völgy és oldalvölgyei, illetve néhány forrásmenti állomány a Mátrabérc északi oldalában) a befoglaló zonális erdőtől elkülönítve, differenciáltan kezelendők. Az állományok zöme érintetlenül, a természetes dinamikai folyamatokra alapozva tartandó fenn, illetve az égeresekben csak óvatos, mérsékelt erélyű, a vágásos erdőkezeléstől fokozatos eltávolodást eredményező, az élőhelytípus fenntartása érdekében folytatott erdőgazdálkodási tevékenység végezhető.

A száraz gyepek (6190 – sziklagyepek, 6240 – szubpannon sztyepek) vonatkozásában távlati, fő természetvédelmi cél a megőrzés, a jelentős degradáló hatások kizárásával, ill. csökkentésével, a regeneráció lehetőségének biztosításával. Ennek fennállása esetén aktív beavatkozás nem szükséges.

A kaszálórétek (6230 – fajgazdag *Nardus*-gyepek, 6410 – láprétek, 6440 – mocsárrétek, 6510

– sík- és dombvidéki kaszálórétek, 6520 – hegyi kaszálórétek, 7230 – mészkedvelő üde láp- és sásrétek) mint másodlagos, ember által kialakított élőhelytípusok aktívan kezelendők. Az állományokat (potenciálisan, vagy aktuálisan is) a beerdősülés fenyegeti. A gyengébb természetességi állapotúaknál rövid távú cél a rekonstrukció, a körülmények és a természetességi állapot javítása (árnyalás csökkentése, fák, cserjék, zavarástűrők visszaszorítása, természetes állományalkotó és kísérőfajok felkarolása) intenzívebb beavatkozásokkal. Ez különösen igaz a fajgazdag *Nardus*-gyepekre (6230), melyek speciális kezelést igényelnek. A kedvező állapot (változatos, állományalkotó, kísérő és ritka fajokban gazdag rétek) fenntartása folyamatos, de extenzívebb kezelést igényel.

Az élőhelyek kedvező természetességi állapotának megtartása és helyreállítása mellett (a védett és veszélyeztetett minősítésű egyéb fajok megőrzésének biztosításán túl) védelmi cél a közösségi jelentőségű (részben jelölő elemnek minősülő) állatfajok populációinak megőrzése. A szaproxilofág rovarfajok közül a kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) és havasi cincér (*Rosalia alpina*) életfeltételeinek biztosításához a gazdálkodással érintett állományokban is szükséges az álló és fekvő holtfa megfelelő mennyiségű és korhadtsági fok szerint is differenciált fenntartása. A gyászscincér (*Morimus funereus*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) és szarvasbogár (*Lucanus cervus*) védelme érdekében az idős (részben pusztuló) faegyedek és állományrészek, a magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*) populációinak megőrzéséhez cserben, molyhos tölgyben és juharfajokban (mezei juhar, tatárjuhar) gazdag, változatos szerkezetű erdők folyamatos jelenlétének biztosítása szükséges. Utóbbival biztosítható a csíkos medvelepke (*Callimorpha quadripunctaria*) megőrzése is. Egyes erdőlakó denevérfajok – közönséges denevér (*Myotis myotis*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumeguinum*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*) – populációinak megőrzéséhez alapvető cél a Csörgő-lyuk zavartalanságának biztosítása. Előbbi mellett fontos az erdők, mint élő- és táplálkozó hely megfelelő szerkezetének kialakítása és fenntartása: az odvas-üreges, méretes törzsek, ill. az ilyeneket tartalmazó öreg állományok, állományrészek folyamatos jelenlétének biztosítása. A ritkán, sporadikusan megjelenő vidra (*Lutra lutra*) védelméhez a patakmenti élőhelyek tisztaságának és zavartalanságának biztosítása, a szintén ritkán felbukkanó hiúz (*Lynx lynx*) stabil megtelepedésének támogatásához az erdőtömb viszonylagos háborítatlanságának biztosítása lenne szükséges. Mindezen felül a kisebb víztesteket, forráslápokot, vízállásos égerligeteket magukba foglaló állományok fenntartása során tekintettel kell lenni az említett erdőlakó denevérfajok táplálkozó- és ivóhelyeinek megőrzésére, valamint a sárgahasú unka (*Bombina variegata*) szaporodóhelyeinek védelmére is.

A molyhos tölgyesek tisztásain előforduló leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), piros kígyószisz (*Echium russicum*) védelme a lelőhelyek zavartalanságával, illetve szükség szerint óvatos kezeléssel biztosítható.

A tervezési terület erdeinek fenntartása során további szempont a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás képességének fenntartása. Az erdőkben mindezek miatt csak olyan kezelési/gazdálkodási tevékenységek végezhetők, amelyek az állományok egészségi állapotának megőrzése mellett képesek az erdei élőhelyek változó klíma melletti továbbélését, „adaptálódását” is biztosítani. Változatos szerkezet és fafajösszetétel kialakítása szükséges tehát és a hagyományos főfafaj-centrikus megközelítés mellett/helyett az elegyfajok nagyobb elegyarányban való jelenlétének tolerálása, segítése is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

A tervezési területen belül rendkívül fontos természetvédelmi cél a természetes dinamikai

folyamatok feltételeinek biztosítása, illetve az azt korlátozó vagy blokkoló hatások minél nagyobb mértékben való kiszűrése. Ennek megfelelően a különböző antropogén eredetű bolygatások minimalizálása érdekében távlatilag is keretek között tartandó a terület turisztikai hasznosítása, folyamatosan ellenőrizendő az adventív (részben inváziós) lágyszárúak és fásszárúak (pl. *Impatiens parviflora*, *Robinia pseudoacacia*) jelenléte, területfoglalása, terjeszkedése. Mindezeken felül biztosítandó az elemeiben teljes, folyamatában hiánytalan, hosszú távon is egészséges faállományt eredményező erdőmegújulást, egyúttal az állományok faj-, kor- és térszerkezetének változatosabbá válását is lehetővé tevő, továbbá a száraz gyepek természetközeli állapotban való fennmaradását is biztosító, kellően alacsony térségi nagyvadlétszám. Utóbbi feltétel érvényre juttatásához erdőkben a lékdinamika intenzív „működésének”, az elfogadható vad általi fafajszelekciónak, gyepekben a gypalkotók (nagyobbrészt füvek) folyamatos regenerációjának, a zavarástűrők alacsony részarányának és minden élőhelyen a talajfelszín mérsékelt bolygatottságának, taposottságának – mint fő kritériumoknak – még a leginkább vadjárt termőhelyeken (sziklás-meredek oldalak, száraz déli lejtők stb.) is teljesülniük kell(ene).

A „Mátra” különleges madárvédelmi területtel (kód: HUBN10006) való teljes területi átfedés okán a teljesség kedvéért a természetvédelmi célkitűzések között megemlítendő a jelölő madárfajok fészkelő- és táplálkozóhelyeinek biztosítása, az előforduló populációk védelme is. A jelölő madárfajok közül a tervezési terület vonatkozásában (annak természetföldrajzi és állomány-jellemzői miatt) elsősorban a fekete harkály (*Dryocopus martius*), a közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), a hamvas küllő (*Picus canus*), a fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*), az örvös légykapó (*Ficedula albicollis*), a kis légykapó (*Ficedula parva*), a kék galamb (*Columba oenas*) és a császármadár (*Bonasia bonasia*) védelmi szempontjai kerülhetnek előtérbe.

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések és prioritások a tervezési terület hivatalos Natura 2000 adatlapján (Standard Data Form, SDF) is megtalálhatók. Emellett – szinte teljes egészében védett természeti területről lévén szó – a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendeletben rögzített természetvédelmi célkitűzéseknek is érvényre kell jutniuk.

3.2. Kezelési javaslatok

A következőkben a Natura 2000 területen jelölő minősítésű (A-B-C reprezentativitású) közösségi jelentőségű élőhelytípusok, valamint a közösségi jelentőségű, de nem jelölő minősítésű (D reprezentativitású) élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatokat foglaljuk össze. Ezen túl összegzésre kerülnek az egyéb (nem közösségi jelentőségű) természetes élőhelytípusok kezelésére és fenntartására vonatkozó természetvédelmi javaslatok is, továbbá az esetleges rekonstrukciós, rehabilitációs tevékenységek irányainak kijelölése érdekében röviden a fontosabb másodlagos (zömmel idegenhonos fajok által meghatározott) élőhelytípusok kezelési kérdéseire is kitérünk. A kezelési javaslatok a lehetséges mértékben figyelembe veszik a jelölő állatfajok, valamint az egyéb (védett vagy lokálisan értékesnek minősíthető) fajok élőhelyi igényeit is. Kiemelt egyedi értékek (pl. fokozottan védett fajok előfordulásai) ugyanakkor lokálisan felülírhatják a Natura 2000 szempontú javaslatokat.

A kezelési javaslatok kapcsán fontos kiemelni, hogy a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ (5) pontja értelmében „a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály

eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazásra kerülő kezelési javaslatok célja, hogy a tervezési terület földrajzi jellemzői, az előforduló közösségi jelentőségű értékek és a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat alapján javaslatot tegyenek a területfenntartás, területhasznosítás, illetve gazdálkodás jövőben kívánatos módjára. **A fentebbi jogszabályi kivonat alapján a gazdálkodók számára ezek a természetvédelmi javaslatok jelen terv alapján külön kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak jövőbeni (a fenntartási terv irányelveivel összhangban kidolgozandó) támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé.** A már más jogszabályok vagy hatósági eszközök alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra (például az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényből levezethető irányelvekre és kötelezettségekre) csak utalást tesz.

A Natura 2000 célok megvalósításához kapcsolódó, szántó-, gyepterületeket érintő, gazdálkodáshoz köthető természetvédelmi javaslatokat kellően konkretizált és rendszerezett irányelv-csomagok kialakítása érdekében ún. kezelési egységek (KE) szerint dolgoztuk ki. A kezelési egységek több szempont alapján elkülönített, az élőhelyi sajátosságokhoz és az állományjellemzőkhöz igazodó, térben is lokalizálható egységek, melyek nem követik az ingatlan-nyilvántartási határokat, de sok esetben az erdőrészlet-határokat sem. Az egyes kezelési egységek (ritka kivételtől eltekintve) térben nem egybefüggőek, a legtöbb esetben több különálló foltból összeálló, logikai egységek. E megközelítés indoka, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához a valós, tényleges állományviszonyokra, valamint az aktuális területhasználati és/vagy gazdálkodási formákra alapozottan megfogalmazott irányelvekre van szükség.

A kezelési egységek meghatározásánál hozzávetőlegesen azonos jellemzőkkel bíró, s ezért többé-kevésbé azonos kezelést igénylő, térben is jól elhatárolható, több kritérium alapján levezethető egységeket igyekeztünk felállítani. A Mátra területére eső természetmegőrzési területeken (SCI, illetve SAC) a kezelési egységek elhatárolása összességében 4 különböző szempont figyelembe vételével történt, melyet az egységesség kedvéért mindenütt követtünk és ismertetünk:

(1) *A terület védett, illetve nem védett jellege.* – Védett természeti területekre az 1996. évi LIII. tv. és más természetvédelmi jogszabályok alapján számos olyan irányelv, illetve szabály vonatkozik, mely részben a joganyag, részben a kapcsolódó hatósági eljárások révén kötelező jellegű. Ennek megfelelően a védett és nem védett Natura 2000 területekre vonatkozó kezelési irányelveket – praktikusan alfejezet szintjén – differenciálni szükséges, hogy a védettségéből levezethető különbségeket (a fenntartási terv kötelező és javasolt elemeit) egyébként azonos jellemzőkkel leírható élőhelyek/állományok esetében is egyértelműen meg lehessen jeleníteni (jelen esetben részben védett természeti területre eső, részben nem védett Natura 2000 területről van szó).

(2) *Egyedi sajátosságokkal rendelkező, illetve különleges státusú területek jelenléte.* – Védett természeti területeken és azokon kívül is lehetnek olyan területi egységek, melyek kezelési egységbe sorolását valamilyen egyedi sajátosság, vagy jogszabályból levezethető speciális kötöttség határozza meg. Ezek a kezelési egységek jórészt élőhelyi besorolástól függetlenül kialakított, de Natura 2000 jelölő élőhelyek és/vagy fajok jelenlét is biztosító területrészeket foglalnak magukba. Az ide nem sorolt területek további tagolása jellemzően élőhelytípusok, illetve erdők esetében részben korosztály-típusok szerint történik (vö. 3-4 pont).

(3) *Élőhelytípusok szerinti differenciálódás.* – A kezelési egységek kialakításának egyik legfontosabb tényezője, hiszen a természetvédelmi kezelési irányelvek jelentős része élőhelyspecifikus. Hasonló kezelési igények esetén (elsősorban gyepek esetében) ugyanakkor többféle élőhelytípus is kerülhet egy kezelési egységbe, illetve felmerülhet annak az igénye is, hogy egy élőhelytípuson belül tovább differenciáljunk. A további tagolás elvileg több változó alapján történhet, jelen összeállításban most viszont csak az erdők (pontosabban az erdei élőhelytípusok egy része) korosztályok szerinti megbontásával dolgozunk (vö. 4. pont). Élőhelytípus-kategóriaként alaphelyzetben a Natura 2000 jelölő élőhelytípusokat alkalmazzuk, nem közösségi jelentőségű élőhelyeknél viszont a teljes körű tematikai és területi lefedettséget biztosító ÁNÉR-2011 élőhelytípusok is megjelennek.

(4) *Korosztályviszonyok.* – Erdők esetében felmerülő tényező, hiszen a különböző korú állományokhoz még azonos élőhelytípus esetén is nagyon különböző kezelési irányelveket lehet megfogalmazni. Más oldalról megvilágítva a kérdéskört: a gazdálkodás alatt álló erdők (különösen a zonális erdők) különböző korú állományaiban – célkitűzéseket, technológiai megoldásokat, szakmai fogásokat tekintve – olyannyira eltérő jellegű tevékenységek folynak, hogy a Natura 2000 célok hosszú távú megvalósításához nagyon különböző természetvédelmi irányelvek érvényre juttatására lehet javaslatokat tenni. Az alkalmazott korosztálycsoportok a lassan nöövő fafajok állományai (pl. cseres-tölgyesek) esetében a megalapozó dokumentációban használt kategóriák (vö. 2-3. *melléklet*) összevonásával, egyszerűsítésével létrejött egységek: fiatal korú (1-40 éves), középkor (41-80 éves) és idős (81 év feletti) erdők. A kifejezetten véderdő karakterű intrazonális erdőknél (molyhos tölgyesek) és a helyükön (továbbá részben cseres-tölgyesek helyén), gyenge talajon álló fekete- és erdeifenyvesek esetében – egyszerűsítések okán – csak fiatal korú (1-40 éves) és középkorú-idős (41 év feletti) állományokat tárgyalunk.

A fenti szempontrendszerrel kialakított kezelési egységek – mivel jelölő és nem jelölő élőhelytípusokat egyaránt tartalmaznak – lefedik a teljes tervezési területet. A kezelési egységek lokalizálását a 3.2.5. pont alatt beszerkesztett 4. melléklet tematikus térképe („kezelési térkép”) mutatja. A kezelési egységek (KE) szerinti ismertetés egységes szerkezetben készült:

(a) „*A kezelési egység megfeleltetése*” alpont tartalmazza az adott kezelési egység közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelyekkel és ÁNÉR-2011 kategóriákkal való megfeleltetését, illetve egyedi sajátosságok alapján kiemelt kezelési egységeknél (ha van) a jogszabályi hivatkozást is.

(b) A „*kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek*” alpont alatt csak olyan irányelveket és szabályokat tüntettünk fel, melyek valamilyen korábban megjelent és ma is hatályos jogszabályban, illetve valamilyen érvényben levő ágazati tervben rögzítésre kerültek, vagy az említett helyeken leírtakból egyértelműen levezethetők. Az irányelvek és szabályok ismertetése e helyütt alapvetően tömör és rövid, csak a Natura 2000 kijelölés szempontjából legfontosabb tételekre szorítkozik. A kötelezően betartandó irányelvek legfontosabb forrása (1) az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv., (2) az annak végrehajtására kiadott 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet, (3) az érvényben levő körzeti erdőterv, (4) a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv., továbbá (5) az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet és (6) a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. A felsorolt források alapján a tervezési terület

egészére vonatkozó, mindenhol kötelezően betartandó szabályokat és irányelveket az egyes kezelési egységeknél nem ismertetjük (azok a vonatkozó joganyagban elérhetők).

(c) A „javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok” alponban kerültek megfogalmazásra az érdemi, Natura 2000 célok elérését szolgáló kezelési javaslatok. A felsorolt javaslatok zöme támogatási rendszerbe illeszthető felvetés, belőlük az agártámogatási rendszer 3.3.1.2. pont szerinti megújításához is lehet meríteni.

(d) Az „élőhelyrekonstrukciós javaslatok” alponban a másodlagos, degradált élőhelytípusok rekonstrukciójának lehetőségeire utalunk, s javaslatokat teszünk az átalakítási, helyreállítási folyamat lehetséges lépéseire, irányelveire. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek ilyen típusú problémák, illetve feladatok, ez a pont az ismertetés során kimarad.

(e) „A kezelési és rekonstrukciós javaslatok indoklása” alponban a lokális sajátosságok kiemelésével a (c) és (d) pont alatt részletezett javaslatok hátterére, megalapozó adataira, indokaira utalunk. Amennyiben az adott kezelési egységnél nincsenek élőhelyrekonstrukciós javaslatok, a fejezet címe „A kezelési javaslatok indoklása”.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

A terület – bár részben települések közvetlen környezetében fekszik - lényegében teljes egészében elsődleges természeti értékeket (erdőket valamint közbezárt száraz gyepeket), ill. másodlagos, erdőirtással keletkezett, célirányos kezeléssel fenntartott, magas természetvédelmi értékkel rendelkező üde kaszálókat tartalmaz. Alapvető funkciója ezek megőrzése és hasznosítása. Ebből következően kerülendő minden, az erdő- és rétkeszéstől, vadgazdálkodástól eltérő célú hasznosítás és ezt célzó beruházás. Különösen kerülendő a környezeti viszonyokat is megváltoztató bányászat, építési tevékenység, az erdőterület akár csak ideiglenes igénybevétele, az erdő művelési ágból való kivonás, és a jelentősebb környezeti terhelést jelentő (pl. motoros, quados) turisztikai hasznosítás. A terület tájképi és természeti értékei, valamint a környék (falvak és üdülőtelepek) közjóléti kitettsége ugyanakkor a kíméletes feltárást, bemutatást indokoltá teszi. A terület döntően állami tulajdonban és kezelésben van (a rétek nemzeti parki kezelésben), ami az említett keretek betartását megkönnyíti.

3.2.1.2. Kultúrterületekhez, másodlagos élőhelyekhez köthető (védettségtől független) kezelési javaslatok

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket (ANÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek</i>		
P6, T1, U2, U3, U6	KE1	Kultúrterületek
U11	KE2	Vonalas létesítmények
P2a	KE3	Másodlagos cserjések

KE1 – KULTÚRTERÜLETEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt élőhelyek közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: P6 – parkok, arborétumok az egykori vegetáció maradványaival (temető), T1 – egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák, U2 – kertvárosok, szabadidős létesítmények, U3 – falvak, falu jellegű külvárosok, U6 – nyitott bányafelületek.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Kötelező irányelveket nem ismerünk.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó másodlagos élőhelyek alapvetően a települések mentén, szegélyszerűen, töredékesen fordulnak elő, összes területük nem éri el a teljes terület 3 ezrelékét. Sem gazdasági, sem természetvédelmi jelentőségük nincs.
- A falvak és kiskertek (mint legnagyobb arányú egységek) esetében kíméletes (vegyszereket minél kisebb mennyiségben alkalmazó, a talajt minél kisebb mértékben károsító, a természetes elemeket minél teljesebb mértékben megőrző) gazdálkodás javasolható. A környező természeti területek védelmét szolgálja, ha az ide tartozó területeket tájhoson fajokból álló, zárt mezsgyékkel veszik körbe. A hulladék kihordása is kerülendő (ide értve a növényi aprítékot is). Invazív fajok kultiválása kifejezett káros, a spontán megjelenő egyedek is irtandók.
- A bányaterületen további bányászati tevékenység nem javasolt, a fenti javaslatok itt is mértékadók.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tájba illő, egyébként marginális településrészek, kultúrák felszámolása (amennyiben azok nem veszélyeztetik a környező természeti területeket) nem indokolt, de a kíméletes gazdálkodásra hangsúlyt kell fektetni.

KE2 – VONALAS LÉTESÍTMÉNYEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt élőhelyek közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg (bár az utak és nyiladékok alapvetően erdők közé ágyazottak, részben természetközeli vegetációval fedettek).
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: U11 – út- és vasúthálózat
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek (csak védett területen)

- Csak a meglévő utakon lehet gépjárművel közlekedni a területen. A jogszerű munkavégzést, gazdálkodást folytatók - amennyiben indokolt - a munkavégzés helyének megközelítése érdekében eltérhetnek e rendelkezéstől. Ilyen esetben a meglévő úttól lehetőség szerint a legrövidebb útvonalon kell megközelíteni a munkaterületet. [Melléklet a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelethez 3.1.1.]
- Az utak fejlesztését, korszerűsítését, valamint karbantartását - a biztonságos közlekedés

fenntartása érdekében elvégzendő karbantartási tevékenységek, beavatkozások kivételével – az igazgatósággal előzetesen egyeztetni kell. [Melléklet a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelethez 3.1.3.]

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó, döntő részben stabilizált dózerutak esetében legfontosabb feladatnak az út mentén megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, minden lehetséges módszerrel. A rézsűk, árkok szükség szerint, de csak kíméletesen kezelendők. A növényzet visszavágása motoros kézikaszával, fűrésszel, vegyszer használat nélkül, az erdőszegélyek kíméletével történjen. Az árkok kotrása az esetleges kisebb vízállások és a bennük élő ritka, közösségi jelentőségű fajok (pl. sárgahasú unka – *Bombina variegata*) érdekeit is figyelembe véve kivitelezhető. Építési munkáknál idegen (nem a környékről származó) anyagot lehetőleg nem szabad használni.
- További utak építése nem kívánatos, a jelenlegiek szükségessége, racionalizálásuk lehetősége is átgondolandó.
- A villany-nyiladékok a szükséges (minimális) kezelésben részesítendőek, a tájidegen, invazív fajok eltávolítása itt is elsődleges szempont.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

A területet feltáró, döntő részben erdők között futó, természet- és tájvédelmi szempontból elég erős tájsebnak minősülő, többféle hátrányos hatást kifejtő, de egyúttal mikroélőhelyeket is teremtő dózerutak – bár a veszélyeztető tényezők egyfajta forrásai – az erdőgazdálkodási munkák miatt fenntartandók. A villany-nyiladékok hasonlóan nem megszüntethetők. Inazív fajokat közvetítő szerepük miatt folyamatos figyelmet igényelnek.

KE3 –MÁSODLAGOS CSERJÉSEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok közösségi jelentőségű élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: P2a – üde és nedves cserjések.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A másodlagos cserjések állományaira vonatkozóan nincsenek konkrétan megfogalmazott, kötelező érvényű szabályok, azonban területükön nem végezhető olyan gazdálkodási vagy egyéb (pl. turisztikai) tevékenység, mely közösségi jelentőségű élőhelytípus állományainak leromlását, degradálódását eredményezné [275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 8. § (2)].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó cserjések esetében legfontosabb feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektlás, gyűrűzéses lábon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi

kihúzás. Egyebekben általános irányelv a természetes folyamatok (így várhatóan elsősorban az erdőszülés) szabad érvényesülésének biztosítása.

- A kultúrterületek és vonalas létesítmények mentén a cserjések élőhelyvédelmi szempontból kifejezetten hasznosak, lehetőség szerint megkímélendők, ill. az egyébként szükséges kezelések során fenntartandók.

- A rétek környezetében a ténylegesen erdőszegély jellegű állományok szintén fenntartandók, ill. a fenti keretek közt magukra hagyhatók.

- A korábbi üde rétek becserjésedett származékai közül csak azokon javasolható a gyepek rekonstrukciója, ahol a korábbi vegetáció maradványai még megtalálhatók. A gyakorlatban ez a nem záródott (gyepekkel mozaikos) cserjéseket, rezgőnyaras, nyíres fiatalosokat jelenheti. A nagyobb területű cserjeirtás (ill. fakitermelés) itt is csak akkor javasolható, ha utána biztosítható a megfelelő (több évig tartó) kezelés (kaszálás) is. Egyébként (különösen a BNPI kezelésében álló területeken) az óvatosabb, szegélyeket fokozatosan hátrább szorító beavatkozás tűnik célravezetőnek. Ugyan ez javasolható a száraz gyepeket tarkító/szegélyező cserjésekre is.

- Az érdemi kiterjedésű kiirtott állományok helyét a sarjak visszaszorítása és a gyomosodás meggátlása céljából mindenképp utókezelni (kaszálni) szükséges.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

A kezelési egységben tartozó, döntően másodlagos fátlan élőhelyek rekonstrukciója kifejezetten nem javasolt (ill. nehezen is értelmezhető).

(e) A kezelési javaslatok indoklása

A tervezési területen a másodlagos cserjések döntő részben a korábbi rétek másodlagos szukcesszióval kialakult származékai. Összességében jelentős területet borítanak. Nagyjából önmagukban különösebb természeti értéket nem hordoznak, átmeneti állapotot képviselnek, ugyanakkor a tájat gazdagítják. Emiatt élőhely-fenntartási tevékenység általában nem indokolt. A célirányos, átgondolt rét-rekonstrukciós cserjeirtások kivételével a leghelyesebb a természetes folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, a jelölő értékekre kedvezőtlen folyamatok (elsősorban az invazív fajok terjedése) megakadályozásával. Főlegesen és kockázatosnak tűnik a nagyobb zárt cserjések (ill. fiatalosok) kivágás-megszüntetése (pl. a gyepek rekonstrukciójának szándékával), de területükön az erdőtelepítés is. A jelölő élőhelyekkel rokon, azokkal érintkező állományok ugyanakkor értékesnek tekinthetők, fenntartandók.

3.2.1.3. Gyepterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek</i>		
6190*, 6240*	KE4	Természetes száraz gyepek védett területen
6230*, 6410, 6440, 6510*, 6520*	KE5	Kaszálórét védett területen

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

KE3 – TERMÉSZETES SZÁRAZ GYEPEK VÉDETT TERÜLETEN

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6190 – pannon sziklagyepek, 6240 – szubpannon sztyepek.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: G3 – nyílt szilikátsziklagyepek és törmeléklejtők, H3a – köves talajú lejtősztyepek. Az élőhelyek közel állnak az M1 – molyhos tölgyes bokorerdőkhöz (annak gyepek komponensével többé-kevésbé megegyeznek, KE10).
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*).

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani

(4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.

4. § (1) A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át - beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is - kaszálásonként változó helyen kaszálatlanul kell hagyni.

(3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

5. § (1) A kaszálást a kaszálendő terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.

(2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak.

(4) Gyepterületen a szalmaszalmák tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

- Tilos erdőben legeltetni. [2009. évi XXXVII. törvény 61. § (1) a)]

- Az erdei haszonvételnek minősülő kaszálás gyakorlása nem károsíthatja, illetve veszélyeztetheti az erdő biológiai sokféleségét, felszíni és felszín alatti vizeit, talaját, természetes felújulását, felújítását, a védett természeti értéket, valamint az erdei életközösséget. [2009. évi XXXVII. törvény 69. § (1)].

- Felsőszáraz gyepeken, sziklagyepeken, üde réteken rakodó létesítése tilos.

Legeltetéssel (juhval vagy szarvasmarhával) csak ... a gyomos, degradált sztyeptípusú rétek mezofil cserjésedő típusai kezelhetők. A számosállat sűrűség a 0,5 számosállat/ha sűrűséget nem haladhatja meg.

A becserjésedő gyepterületekről kézi erővel el kell távolítani a cserjéket. A cserjétől mentesített területeket évente szárazúzással, kaszálással vagy a legeltethető területeken legeltetéssel kell kezelni. A kitermelt faanyagot, lekaszált szénát a területéről el kell távolítani. [Melléklet a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelethez 3.2.2.]

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó gyepek esetében legfontosabb feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás, szárazúzás. Fentiek különösen figyelembe veendő az utak mentén, valamint a vadászati létesítmények (elsősorban szórók) üzemeltetésénél.

- A szukcesszió visszaszorítására, az esetlegesen eluralkodó fák és cserjék visszaszorítására a nagyon széttagolt terület miatt a legeltetés nem tűnik kivitelezhetőnek. Helyette a szükséges mértékű, eseti fa- és cserjeirtás, részterületes kaszálás, a fűavar esetleges csökkentésére óvatos, kontrollált, téli égetés javasolható.
- Területük az emberi taposástól megóvandó. Emiatt gépjárművel használt utak és gyalogösvények további fektetése, kijelölése, ill. spontán kialakulása kifejezetten káros, kerülendő. A már meglévő, használatos utak esetében minden módon elő kell segíteni a gyepek elválasztását (lehetőleg a természetesen megjelenő cserjék, fák védelmével, esetleg továbbiak ültetésével).
- A száraz gyepek megőrzésének egyik központi eleme a nagyvad hatásának (mint egyetlen nagy területen ható, főképp a sziklagyepeken degradációt okozó tényezőnek) az elfogadható szinten tartása. E hatás nagysága a különböző gyeptípusokban és területileg is különböző, de a teljes területen (ill. a szükséges területi nagyságrendben) biztosan aktív beavatkozást, (vadszám) csökkentést tesz szükségessé.
- Egyebekben alapvető irányelv a természetes folyamatok szabad érvényesülésének biztosítása, ill. elősegítése.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A degradáltabb, gyomosabb foltokon lehet szükséges az aktív élőhelyrekonstrukciós beavatkozás. A lejtősztyeppек esetében ezt a gyomokat visszaszorító javító kaszálás jelentheti, az első 1-2 évben évente kétszer-háromszor, a talaj károsítása nélkül (lehetőleg 5-10 cm magasságban). A ritka, védett, közösségi jelentőségű fajokra tekintettel kell lenni. A lekaszált anyagot (a benne lévő szaporítóképletek eltávolítása érdekében) a gyepek közvetlen környezetéből el kell távolítani.
- Felülvetés nem ajánlott, jelen állapotban nem is tűnik szükségesnek.
- A sziklagyepek esetében erre vonatkozó (kipróbált, várhatóan sikeres) módszert egyelőre nem igazán ismerünk. Ezek területén általában inkább a természetes regeneráció feltételeit kell hosszú távon biztosítani.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

A száraz gyepek a tervezési területen kisebb-nagyobb molyhos tölgyesbe ágyazottan, nagyon szórványosan, sok kis foltban jelennek meg. Természetességi állapotuk összességében közepes. A tájidegen, invazív fajok elterjedésének (ill. megjelenésének) a megakadályozása lehet az egyetlen biztosan aktív beavatkozást igénylő feladat. Állományait részben fenyegetheti a természetes átalakulás (cserjésedés, erdősödés). Ez szükségessé tehet extenzív élőhelyfenntartási tevékenységet. Mérsékelt vadnyomás segít az élőhelyeket fenntartani, erős vadhatás kiküszöbölendő. A tűrhető, ill. kívánatos szint elsődleges indikátora a gypalkotók bolygatással lépést tartó folyamatos regenerációja, a zavarástűrők alacsony részaránya, a fák és cserjék megfelelő (a szaporodást, terjedést lehetővé tevő, de korlátozó) kordában tartása.

KE2 –KASZÁLÓRÉTEK VÉDETT TERÜLETEN

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6230 – fajgazdag Nardus-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken, 6410 – kékperjés láprétek, 6440 – mocsárrétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, 6520 – hegyi kaszálórétek
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: B1a – nem tűzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások, B3 – vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak, C1 – forrásgyepek, D2 – kékperjés rétek, D34 – mocsárrétek, E1 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, E2 – hegyi kaszálórétek, E34 – hegy- és dombvidéki sovány gyepek, H4 –

félszáraz irtásrétek

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*), piros kígyószisz (*Echium russicum*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kötelező irányelvek alapvető forrása a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól. Ennek a kezelési egységre vonatkoztatható legfontosabb részei:

3. § (1) A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással kell hasznosítani

(4) A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsítása tilos.

(5) Tápanyag-utánpótlás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kiszórása tilos.

4. § (1) A terület legalább 5, legfeljebb 10%-át - beleértve a természetvédelmi érdekből hatósági határozattal elrendelt eseti korlátozással érintett földterületeket is - kaszálásonként változó helyen kaszálatlanul kell hagyni.

(2) A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

(3) Napnyugtától napkeltéig a gépi munkavégzés tilos.

5. § (1) A kaszálást a kaszálendő terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni. A kaszálás során vadriasztó lánc használata kötelező.

(2) Az inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kaszálás tervezett időpontját a tevékenység megkezdése előtt a földhasználónak legalább öt munkanappal írásban be kell jelentenie a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak. Amennyiben a (2) bekezdés szerinti védekezés során a földhasználó nem tudja betartani a 4. § (1) bekezdésében előírt 5%-os határértéket, úgy ezt a kaszálás időpontjáról szóló előzetes bejelentésével egy időben jeleznie kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak.

(4) Gyepterületen a szálas takarmány tárolása a kaszálást követő 30 napon túl tilos.

- Tilos erdőben legeltetni. [2009. évi XXXVII. törvény 61. § (1) a)]

- Az erdei haszonvételnek minősülő kaszálás gyakorlása nem károsíthatja, illetve veszélyeztetheti az erdő biológiai sokféleségét, felszíni és felszín alatti vizeit, talaját, természetes felújulását, felújítását, a védett természeti értéket, valamint az erdei életközösséget. [2009. évi XXXVII. törvény 69. § (1)].

- Félszáraz gyepeken, sziklagyepeken, üde réteken rakodó létesítése tilos.

Legeltetéssel (juhval vagy szarvasmarhával) csak az üdébb, természetvédelmi szempontból kevésbé értékes franciaperje-rétek ... kezelhetők. A számosállat sűrűség a 0,5 számosállat/ha sűrűséget nem haladhatja meg.

A természetvédelmi szempontból értékes, fajgazdag hegyi rétek kizárólag kaszálással kezelhetők.

A becserjésedő gyepterületekről kézi erővel el kell távolítani a cserjéket. A cserjétől mentesített területeket évente szárazúzással, kaszálással vagy a legeltethető területeken legeltetéssel kell kezelni. A kitermelt faanyagot, lekaszált szénát a területről el kell távolítani.

A gyepek trágyázása, szintetikus gyomirtószerekkel való kezelése, valamint felülvetése tilos.

- Gyep művelési ágú területen nem gyepegzűdésből származó anyagot tárolni, építményt létesíteni - legelőgazdálkodáshoz feltétlenül szükséges, továbbá egyéb, a természetvédelmi kezelést elősegítő építmény kivételével - tilos. [Melléklet a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelethez 3.2.2.]

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységbe tartozó sokféle élőhelytípus a forrásgyepek kivételével azonos szemlélettel megközelítendő és többé-kevésbé azonos módszerekkel kezelendő. Valamennyit alapvetően kíméletes (lehetőleg kézi, gépi alternáló kései vagy függesztett dupla körkaszás, a talajt nem sebző), évenként egyszeri (a ritka fajok sikeres ivaros szaporodását lehetővé tevő időzítéssel elvégzett), évenként változó elhelyezéssel jelentős részterületeket megkímélő kaszálás tartja fenn. Előbbtől függetlenül folyamatos feladatnak az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolítása tekinthető, lehetőleg egyedileg, vagy kisebb (a szükséges minimális kiterjedésű) területi egységek kezelésével: fák-cserjék esetén kivágás, tuskókenés, injektálás, gyűrűzéses lábon szárítás, lágyszárúak esetén egyedi kihúzás, kaszálás, szárazítás.
- Fentiek minden fenntartás nélkül állnak a kisebb területű, többé-kevésbé homogén, valamint a degradáltabb rétekre is, azzal, hogy utóbbin az évenként többszöri kaszálás is megengedhető.
- A nagy területű, igen változatos, a felszáraz irtásréttől a láprétig sokféle gyeptípust mozaikosan tartalmazó, ritka, közösségi jelentőségű fajokban is gazdag rétek (pl. maguk a Fallóskúti-rétek) esetében nagyon körültekintően választandó meg a kaszálás időpontja és a kimaradó foltok elhelyezkedése.
- A szőrfüves sovány gyepek maradék, töredékes állományai megfelelő, sikeres feljavítás után gyakrabban (évente kétszer) kaszálандók.
- Az erősen cserjésedett, rekonstrukcióval (még) nem érintett réteken a fenntartás része a fák és cserjék folyamatos eltávolítása (tkp. akkor is, ha kaszálás nem történik).
- Vadászati létesítmények a területen csak a BNPI-vel egyeztetve üzemeltethetők (az üde és lápréteken lehetőleg nem).
- A szórványosan megjelenő forrásgyepek és a mátrakeresztesi Békás-tó szélén a területbe eső kis kiterjedésű mocsári élőhelyek megfelelő természetességi állapot esetén önfenntartó élőhelyek, kezelést (az esetlegesen megjelenő tájidegen, invazív fajok eltávolításán kívül) nem igényelnek.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A BNPI kezelésében lévő területeken folyamatban van a rétek rekonstrukciója, de ilyenre még több helyen, ill. a későbbiek folyamán bárhol szükség lehet.
- A degradáltabb helyeken a szórványos fák, cserjék eltávolítása után a javasolható kezelést a gyomokat visszaszorító, a fűfajokat megerősítő javító kaszálás jelenti, az első 2-3 évben évente kétszer-háromszor, a már említett kíméletes módszerrel. Kisebb réteken az árnyalást a környező fák ritkításával is szükséges lehet csökkenteni. A későbbiekben vissza lehet térni a fenntartó kaszálásra.
- A korábbi szőrfüves sovány gyepek maradékai a sikeres rekonstrukció érdekében elvileg birkával legeltetendők. Mivel ez kisebb területen kivitelezhetetlen, a gyakori kaszálás, és a fűavar (ill. minden szerves anyag) eltávolítása ajánlható.
- A nagyobb, zárt (gyepi fajokat már nem tartalmazó) cserjések a réttel érintkező széleiken valamelyest visszaszoríthatók, de teljes felszámolásuk szükségtelen és veszélyes. A munka télen végzendő. Idős, mértes fák lehetőleg megkímélendők. A keletkező fásszárú hulladék helyben égetése tilos, az összegyűjtött anyagot a területről el kell szállítani.
- Felülvetés általában nem ajánlott.
- A leromlott, vagy teljesen tönkretett forrásgyepeket a vad kizárása érdekében be kellene keríteni.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

A tervezési terület komoly természeti értéket hordozó kaszálórétjei erdőirtás után, folyamatos kaszálás hatására kialakult, másodlagos élőhelyek, melyek kezelés nélkül viszonylag rövid

idő (néhány év) alatt is jelentősen leromolhatnak. Az elmúlt években helyreállított, kezelt állományok természetességi állapota jó, az elhanyagolt, cserjés rétek és a szórókkal érintett állományok gyenge-közepesek. A nagyobb rétek igen változatosak. Rekonstrukciójuk és fenntartásuk alapvető természetvédelmi érdek.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Kezelési egységek	Megjegyzés
<i>Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek</i>		
6230*, 6410, 6510*, 6520*, 7230	KE6	Kaszálórétek

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

KE6 – KASZÁLÓRÉTEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: 6230 – fajgazdag Nardus-gyepek szilikátos alapkőzetű hegyvidéki területeken, 6410 – kékperjés láprétek, 6510 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, 6520 – hegyi kaszálórétek, 7230 – mészkedvelő üde láp- és sásrétek
- ÁNER-2011 szerinti besorolás: C1 – forrásgyepek, D1 – üde láprétek, rétlápok, D2 – kékperjés rétek, E1 – sík- és dombvidéki kaszálórétek, E2 – hegyi kaszálórétek, E34 – hegy- és dombvidéki sovány gyepek, H4 – félszáraz irtásrétek
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

Ld. a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól és a 2009. évi XXXVII. törvény.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél (KE5).

- Az erősen cserjésedett, rekonstrukcióval (még) nem érintett Piskés-legelőn a fenntartás része a fák és cserjék folyamatos eltávolítása (tkp. akkor is, ha kaszálás nem történik). A szóró felszámolandó!

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

A kezelési egység nagyrészt a Piskés-legelő mára erősen átalakult gyepeire terjed ki. Ezek helyreállítása és fenntartása alapvető természetvédelmi érdek. Fontos tekintetbe venni a szomszédos, Natura2000 területbe nem eső (belterületi), igen értékes állományokat is, melyek ezekkel egy egységet alkotnak!

3.2.1.4. Erdőterületekhez köthető kezelési javaslatok

A) Védett természeti területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Összevont korosztály-csoportok erdőknél (év)			Megjegyzés
	1-40	41-80	81-	
Egyedi sajátosságok, illetve különleges státusz alapján elkülönített kezelési egységek				
91E0, 91H0*, 91M0*, 91G0*, 9130*, 9180*	KE7			A Csörgő-völgy ER magterülete.
91E0, 91H0*, 91M0*, 91G0*, 9130*	KE8			A Csörgő-völgy ER védőzónája.
Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek				
40A0	KE9			
91H0*	---	KE10		
9180*	---	KE11		
9110	---	KE12		
91M0*	KE13	KE14	KE15	
91G0*		KE16	KE17	
9130*		KE18	KE19	
91E0	KE20	KE21		
Egyéb élőhelyeket (vö. ÁNÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek				
L4a, L4b	---	KE22		Nyílt és zárt mészkerülő tölgyesek
LY4	---	KE23		Száraz, tölgyes sziklaerdők.
S4	---	KE24		Erdei- és feketefenyvesek.
S5	KE25	---		Lucfenyvesek.

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

Egyedi sajátosságok, illetve különleges státus alapján elkülönített kezelési egységek

KE7 – ERDŐREZERVÁTUM MAGTERÜLET

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- A kezelési egység területi kiterjedését jogszabály, nevezetesen a 3/2000. (III. 24.) KöM rendelet 16. melléklete határozza meg.
- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység területén a 91E0 (enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)), a 91H0 (pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel), a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek), a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szel), a 9130 (szubmontán és montán bükkösök), valamint a 9180 (lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion*-erdői) élőhelytípusok állományai fordulnak elő.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység területén a J5 (égerligetek), az L1 (mész- és melegkedvelő tölgyesek), az M1 (molyhos tölgyes bokorerdők), az L2a (cseres-kocsánytalan tölgyesek), a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek), a K5 (bükkösök), valamint az LY2 (törmeléklejtő-erdők) élőhelytípusok állományai jelennek meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyász-cincér (*Morimus funereus*), havasi cincér (*Rosalia alpina*), kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kezelési egység területén biztosítani kell a természetes erdődinamikai folyamatok szabad érvényesülését és a rezervátum erdei életközösségeinek megőrzését. Ennek megfelelően a kezelési egység területét kezelési-gazdálkodási jellegű beavatkozásoktól mentesen, kizárólag a bemutatás és kutatás igényeit kiszolgáló, minimális mértékű emberi aktivitás mellett kell fenntartani [körzeti erdőterv].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egység területén a kezelési-fenntartási feladatok kizárólag a Csörgő-völgy északi, Mátrabérc felé eső oldalán húzódó (Ágasvár, az Ágasvári turistaház, a Csörgő-lyuk, illetve a Csörgő-szurdok közelsége miatt sűrűsödő) turistaösvények (P, P+, PO, P $\cap$, Z, Z $\square$ jelzésű utak) végigjárhatóságának biztosítására, információs táblák elhelyezésére, illetve az erdőrezervátum-kutatást szolgáló mintavételi pontok terepi azonosítóinak (festés, jelzőkaró) felújítására irányulhatnak. A turistaösvény bejárhatóságának biztosítását a sétaútra hullott gallyak kidobálásával, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétautat keresztező) szakaszának motorfűrészeltávolításával javasolt (rendszeresen, 1-2 évente) megoldani.

- A kényszerűségből erdőrezervátum-magterületbe sorolt Vándor-rét üde kaszálórétje – rendkívüli megoldásról van szó (!) – kaszálással és/vagy szelektív cserjeirtással távolítgat is fenntartható, illetve fenntartandó.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A Csörgő-völgy Erdőrezervátum magába foglalja Magyarország egyik legrégebben (1970-es évektől) kutatott erdőrezervátum-területét, így a terület bemutatási-oktatási célú hasznosítása kiemelkedő jelentőséggel bír. A magterületen a rendelkezésre álló adatok és a terepen látható nyomok szerint az elmúlt évszázadokban (elsősorban 1700-as évek közepétől, a kialakuló huták és üvegipar nyomán) folyt ugyan erdőhasználati tevékenység, azonban a magterület évtizedek óta érintetlen, s éppen ezért az üde erdők (elsősorban a bükkösök) erdődinamikai jelenségeinek tanulmányozására kiválóan alkalmas. A beavatkozás nélküli fenntartás a jövőben is nagyon fontos természetvédelmi érdek, csak a területet átszelő turistaösvények aktív karbantartása fogadható el! A magasabban fekvő települések felől terjedő, s a magterületen ma már kisebb-nagyobb foltokban megjelenő (a Csörgő-patak mentén szinte tömeges) *Impatiens parviflora* aktív visszaszorítására az erdőrezervátum-magterületekre vonatkozó általános szabályok miatt kezelési javaslatot nem fogalmaztunk meg. A Vándor-rét kényszerűségből magterületbe sorolt gyepje viszont fenntartható, illetve fenntartandó!

KE8 – ERDŐREZERVÁTUM VÉDŐZÓNA

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- A kezelési egység területi kiterjedését jogszabály, nevezetesen a 3/2000. (III. 24.) KöM rendelet 15-16. mellékletei határozzák meg.

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység területén a 91E0 (enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)), a 91H0 (pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel), a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek), a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) és a 9130 (szubmontán és montán bükkösök) élőhelytípusok állományai fordulnak elő.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység területén a J5 (égerligetek), az L1 (mész-

és melegkedvelő tölgyesek), az M1 (molyhos tölgyes bokorerdők), az L2a (cseres-kocsánytalan tölgyesek), a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) és a K5 (bükkösök) élőhelytípusok állományai jelennek meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyászcsincér (*Morimus funereus*), havasi cincér (*Rosalia alpina*), kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kezelési egység területén csak a védőzóna-funkcióval összhangban, a természetvédelmi kezelés részeként, kizárólag a folyamatos erdőborítás fenntartása, illetve az állományok természetességi állapotának (elsősorban fajösszetételének és szerkezetének) javítása érdekében végezhető bármiféle beavatkozás [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A Mátrászentimre 3/F erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett tisztítás a kevés számú elegyfafaj (gyertyán, juharok stb.) teljes körű kíméletével, az állományban meglévő minimális változatosság megtartásával, a lehetőségekhez képest csoportos szerkezet kialakítását segítő (térben változó) beavatkozással végzendő el. A ledöntött vékony faanyag jelentős része (akár 30-50%-a) a helyszínen hagyható.

- A Mátrászentimre 3/G, 4/I, 4/J, 5/A erdőrészletekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett felújítóvágás-bontóvágások felülvizsgálandók, mivel a hagyományos elvek szerint végzett, egyenletes bontáson alapuló, 10-15 év alatt lebonyolított felújítóvágások következtében egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményeznek, s alkalmazásukkal a rövid felújítási ciklus miatt nem (még hagyásfa-csoportok kijelölés esetén sem) biztosíthatók a folyamatos erdőborítás kritériumai.

- A Mátrászentimre 3/G, 4/I, 4/J, 5/A erdőrészletekben a fokozatos felújítóvágásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb, a folyamatos erdőborítást már közelítő, 30-60 évre elnyújtott felújítási periódusú (lékes-csoportos-foltos beavatkozással, vagy esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes beavatkozással, hagyásfa-csoportok kijelölésével) szálalóvágások tervezhetők, vagy – átalakító üzemmódba sorolás mellett – a szálaló szerkezet elérését célzó (szintén szálalóvágással kezdhető) átalakítási folyamat indítandó. A ledöntött faanyag jelentős része (akár 30-50%-a) a helyszínen hagyható.

- A Mátrászentimre 6/G erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett felújítóvágás-végvágás a folyamatos erdőborítás biztosítására vonatkozó kritériummal nem egyeztethető össze, ezért törölendő!!! Helyette lékes-csoportos-foltos beavatkozással, 30-60 évre elnyújtott felújítási periódussal szálalóvágás tervezhető, vagy – átalakító üzemmódba sorolás mellett – a szálaló szerkezet elérését célzó (szintén szálalóvágással kezdhető) átalakítási folyamat indítható. A ledöntött faanyag jelentős része (akár 30-50%-a) itt is a helyszínen hagyható.

- A Mátrászentimre 3/C, 6/A, 7/C erdőrészletekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett szálalóvágásokat csak a folyamatos erdőborítás biztosítása mellett, az állományok elegyes, vegyeskorú, mozaikos, vertikálisan is tagolt szerkezetű erdőkké alakítása érdekében lehet végrehajtani. A ledöntött faanyag jelentős részének (akár 30-50%-ának) helyszínen hagyása kívánatos.

- A Mátrászentimre 6/A erdőrészletben a már megkezdett felújítási folyamatot – a további használatok időbeli visszafogásával – úgy kell végigvezetni, hogy a folyamatos erdőborítás minél több korosztály megjelenítésével legyen biztosítható.

- További, természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az

állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtümbön belüli fekvés és miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, s a termőhelyi viszonyok (jobbára hűvös, völgyalji területek) sem kedveznek az említett fafajok megtelepedésének.

- A védőzónát érintő sétatutak (jórészt a magterületnél már említett turistaösvények) bejárhatóságát a jövőben is indokolt biztosítani. Fenntartásukra itt is a sétatútra hullott gallyak rendszeres (1-2 évente végzett) kidobálása, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétatut keresztező) szakaszának motorfűrészeltávolítása javasolható.

(d) Élőhelyrekonstrukció javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A Csörgő-völgy Erdőrezervátum magába foglalja Magyarország egyik legrégebben (1970-es évektől) kutatott erdőrezervátum-területét, így a terület bemutatási-oktatási célú hasznosítása kiemelkedő jelentőséggel bír. A védőzóna fenntartása során legfontosabb feladat a magterület külső hatásokkal szembeni védelme, amihez az ide sorolt állományokban folyamatos erdőborítás mellett változatos, mozaikos, vertikálisan is tagolt erdőkép kialakítása és fenntartása szükséges. A jelenlegi erdőtervben feltüntetett, a folyamatos erdőborítás biztosításának szükségességével össze nem egyeztethető (még el nem végzett) fahasználatok (felújítóvágás-bontóvágások és -végvágások) felülvizsgálandók, helyettük vagy időben nagyon erősen elnyújtott (több korosztályt megjelenítő), szálalóvágásos felújítás tervezhető, vagy – átalakító üzemmódba sorolás mellett – átalakítási folyamat indítható. A már meglevő turisztikai létesítmények kiszolgáló elemei és az utak, turistaösvények minimális, a védőfunkciót nem veszélyeztető beavatkozásokkal fenntarthatók.

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE9 – SZIKLAI CSERJÉSEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 40A0 (szubkontinentális peripannon cserjések) élőhelytípusba sorolható állományokat foglalja magába (a csekély kiterjedésű, sziklaerdőkbe ágyazott cserjések a kezelési térképen külön egységként nem jelennek meg).

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység az M7 (sziklai cserjések) élőhelytípus állományainak feleltethető meg

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőkbe ékelődő állományokban semmilyen gazdálkodási célzatú beavatkozás nem lehetséges [körzeti erdőterv].

- A sziklai cserjések állományaira vonatkozóan nincsenek konkrétan megfogalmazott, kötelező érvényű szabályok, azonban területükön nem végezhető olyan gazdálkodási vagy egyéb (pl. turisztikai) tevékenység, mely a közösségi jelentőségű élőhelytípus állományainak leromlását, degradálódását eredményezné [275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 8. § (2) bek.].

- Tilos a sziklai cserjések védett cserjefajainak (madárbirsek, szirti gyöngyvessző) és lágyszárú növényeinek veszélyeztetése, károsítása [1996. évi LIII. tv. 42. § (1) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Az állományokat alapvetően mindenféle beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a muflonállomány erőteljes visszaszorítása vagy felszámolása.
- Természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás csak akkor válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, bár a Mátrabércen levő állományokhoz közel (az Ágasvári-turistaház felől) már látható az akác őshonos lombos erdőkbe való beszivárgása.
- A Mátrabércen található állományok védelme érdekében újabb kilátópontok, illetve turistaút-nyomvonalak kialakítása kerülendő, nem kívánatos!

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tervezési terület sziklai cserjései rendkívül szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, sziklás gerinceken és sziklaletöréseken (vö. Szamár-kő, Mátrabérc, Csóka-kő, Bárány-kő) állnak. Kis kiterjedésű állományaik érzékenyek, ezért a ténylegesen és potenciálisan jelentkező negatív hatásoktól (vadtaposás, vadragás, turisztikai terhelés) mentesítendő. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg.

KE10 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS MOLYHOS TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91H0 (pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L1 (mész- és melegkedvelő tölgyesek), valamint az M1 (molyhos tölgyes bokorerdők) élőhelytípusok 40 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy höscincér (*Cerambyx cerdo*), gyászscincér (*Morimus funereus*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*), magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt állományokban semmilyen gazdálkodási célzatú beavatkozás nem lehetséges [körzeti erdőterv].
- A kezelési egységhez sorolt állományokban erdőgazdálkodási tevékenység csak az erdő fenntartása érdekében folytatható [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységhez sorolt (sok helyütt csak kevés molyhos tölgyet tartalmazó) felnyíló tölgyeseket alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a muflonállomány erőteljes visszaszorítása vagy felszámolása, illetve a gímszarvas-állomány létszámának csökkentése.
- Az állományokat a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani,

jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén azonban az erdőborítás helyreállítása érdekében aktív (a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó) beavatkozások lehetnek szükségesek. A felújulást ilyen esetben makkrakással, illetve padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel lehet segíteni. Utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy, cser és molyhos tölgy mellett a mezei juhar, a barkóca berkenye, a vadvörte csemetéje is bevihető.

- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, bár a Mátrabércen levő állományokhoz közel (az Ágasvári-turistaház felől) már látható az akác őshonos lombos erdőkbe való beszivárgása.

- A Mátraszentimre 7/F, 7/G erdőrészekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett törzskiválasztó gyéritések során az erősen cserjés, felnyíló lombos tölgyes erdőfoltok érintetlenül hagyandók.

- A Mátraszentimre 4/C, 4/L, 5/B, 7/D, 9/B erdőrészekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett felújítógátás-bontógátások során a részekben előforduló 91H0 élőhelyhez sorolt erdőfoltok fakitermelési munkákkal nem érinthetők (az érintett területeken hagyásfacsoportok kijelölését javasoljuk). Hasonló elv alkalmazása szükséges a Pásztó 131/D erdőrészekben benyúló molyhos tölgyesek esetében, amennyiben a részletben (a nemrégiben elvégzett bontás után) további bontógátás történik.

- A Mátraszentimre 35/B és 35/C erdőrészek száraló üzemmódba sorolt állományaiban olyan kezelést, illetve gazdálkodást kell megvalósítani, amely egyrészt biztosítja az itt előforduló molyhos tölgyesekben a folyamatos erdőborítást, másrészt amely minél több korosztály megtartásával és megjelenítésével változatos, mozaikos, vertikálisan is tagolt erdőszerkezetet alakít ki, illetve tart fenn.

(d) Élőhelyrekonstrukció javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A kezelési egységhez tartozó molyhos tölgyesek szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, sziklás-köves gerinceken és meredek oldalakon (vö. Óvár nyugati és déli lejtője, Mátrabércről délre futó gerincek, Bárány-kő környéke, Hegyes-hegy déli oldala, Som-hegy gerincei), jelentős részben fokozottan védett területen állnak. Állományaik zömmel aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendő véderdők, területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül. Erdőgazdálkodással – óvatos, visszafogott beavatkozásokkal – csak egy állomány érinthető, s ez az erdő a Hegyes-hegy déli és délnyugati lejtőin (a 19. században még kaszálóként hasznosított területen) álló, másodlagosan kialakult, jelenleg száraló üzemmódba sorolt állomány molyhos tölgyes (vö. Mátraszentimre 35/B, 35/C erdőrészek).

KE11 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS ÜDE (HÁRSAS) SZIKLAERDŐK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 9180 (lejtők és sziklatörzsmelékek *Tilio-Acerion*-erdői) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.

- ÁNER-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az LY2 (törzsmeléklejtő-erdők) élőhelytípus 40 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt állományokban semmilyen gazdálkodási célzatú beavatkozás nem lehetséges [körzeti erdőterv].
- A kezelési egységhez sorolt állományokban erdőgazdálkodási tevékenység csak az erdő fenntartása érdekében folytatható [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Az állományokat alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a muflonállomány erőteljes visszaszorítása vagy felszámolása.
- Aktív beavatkozásokra (a felújulási folyamat segítésére) legfeljebb jelentősebb intenzitású bolygatások (széldöntés, jégtörés stb.) esetén lehetne szükség, de a sziklaerdők termőhelyi sajátosságai és fafajösszetétele miatt a spontán regeneráció (köszönhetően például a hársfajok jó sarjadzó-képességének, vagy magas kőris, gyertyán, hegyi szil, madárberkenye és az üde, sziklás-kőtörmeléken termőhelyeken előforduló juharfajok magról való terjeszkedésének) általában kielégítőnek mutatkozik.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, s az említett fafajok megtelepedéséhez a termőhelyi viszonyok sem igazán kedveznek.
- A Mátraszentimre 10/A erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett törzskiválasztó gyérítés során az üde karakterű sziklaerdők állományai érintetlenül hagyandók.
- A Mátraszentimre 10/D, Nagybátöny 17/D, 18/C, 23/B, 24/B, 54/F és Pásztó 131/B erdőrészletekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett növedékfokozó gyérítések során az üde karakterű sziklaerdők állományai érintetlenül hagyandók.
- A Mátraszentimre 4/K, 4/L és Nagybátöny 53/D erdőrészletekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett felújítóvágás-bontóvágások során az üde karakterű sziklaerdők állományai érintetlenül hagyandók, azok területén hagyásfa-csoportokat kell kialakítani.
- A Mátraszentimre 1/A, 1/F, 2/B, 2/D, Nagybátöny 25/H, 51/B, 54/E, 55/A és Pásztó 131/E erdőrészletekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett szálalóvágások során az üde karakterű sziklaerdők állományai érintetlenül hagyandók, azok területén hagyásfa-csoportokat kell kialakítani.
- A Nagybátöny 17/B erdőrészletben tervezett szálalás során az üde karakterű sziklaerdők állományai érintetlenül hagyandók, azok területén fahasználat nem végezhető.
- Az állományokon keresztülhaladó turistaösvények (Mátrabérc) a továbbiakban is fenntarthatók, a bejárhatóság biztosítását a sétaútra hullott gallyak kidobálásával, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétautat keresztező) szakaszának motorfűrészes eltávolításával javasolt (rendszeresen, 1-2 évente) megoldani.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tervezési területen található üde (hársas) sziklaerdők rendkívül szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, sziklás gerinceken, kőgörgeteges felszíneken, meredek lejtőkön (vö. Óvár északi gerince, Mátrabérc északi és déli letörései, Csóka-kő és Bárány-kő alatti sziklaletörések), jelentős részben fokozottan védett területen állnak. Állományaik

egyértelműen véderdők, az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendőek. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.

KE12 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS MÉSZKERÜLŐ BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 9110 (mészkerülő bükkösök) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K7a (mészkerülő bükkösök) élőhelytípus 40 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyászcsincér (*Morimus funereus*), havasi cincér (*Rosalia alpina*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].
- A vágásos és átalakító üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkákat a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és (a nem őshonos fafajú, valamint a természetes felújulásra nem képes állományok kivételével) természetes felújítási módszerekkel (fokozatos felújító vágás, szálaló vágás) kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. b) pont].
- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási, illetve átalakítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- Az átalakító üzemmódba sorolt erdőben az átalakítási tevékenységet az átalakítási tervben foglaltakkal összhangban kell végezni [2009. évi XXXVII. tv. 29. § (7) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Az állományokat alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani, jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén azonban az erdőborítás helyreállítása érdekében aktív (a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó) beavatkozások lehetnek szükségesek. A felújulást ilyen esetben padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel lehet segíteni. Utóbbi esetben a domináns bükk mellett pionír fafajok (pl. bibircses nyír, madárberkenye) csemetéje is bevihető.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, s a termőhelyi viszonyok sem kedveznek az említett fafajok megtelepedésének.
- A Nagybátony 17/D erdőrészletben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett

növedékfokozó gyérítés során a mészkerülő bükkös folt érintetlenül hagyandó. A Mátraszentimre 8/C és 8/K erdőrészekben tervezett fokozatos felújítógátás-végvágás során ugyancsak beavatkozás nélkül tartandó meg a meredek letörésen álló mészkerülő bükkös (ezt az északi lejtőn levő állományrészt hagyásfa-csoportként célszerű kijelölni).

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tervezési területen található mészkerülő bükkösök viszonylag szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, meredek letöréseken (vö. Ágasvár északi gerince, Fiúsom-patak betorkollása), felerészben fokozottan védett területen állnak. Kis kiterjedésű, véderdő jellegű állományaik az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendő, területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.

KE13 – FIATAL CSERES-TÖLGYESEK, GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK ÉS BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek), a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal), valamint a 9130 (szubmontán és montán bükkösök) élőhelytípusba sorolható, 1-40 év közötti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2a (cseres-kocsánytalan tölgyesek), a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek), valamint a K5 (bükkösök) élőhelytípusok 1-40 év közötti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (tisztítások, törzskiválasztó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas kőris, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az esetlegesen előforduló idegenhonos fafajok (akác, erdeifenyő stb.) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.

- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisértő mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fafajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.

- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem

szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.

- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.
- A tisztítások és gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette a térben változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A zonális erdők (cseres- és gyertyános-kocsánytalan tölgyesek, bükkösök) fiatal állományai a tervezési terület állományainak cca. egyhatodát teszik ki (lásd: Mátrakeresztes környéke, Óvár keleti lába, Fiúsom-patak völgye, Som-hegy környéke), így azok szerkezeti változatosságának fenntartása és fokozása, elegyességük megőrzése és javítása, valamint a bennük esetlegesen előforduló idegenhonos elemek visszaszorítása az erdőterület jövőjének alakítása szempontjából kifejezetten fontos erdőgazdálkodási, illetve kezelési feladat.

KE14 – KÖZÉPKORÚ CSERES-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2a (cseres-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (mezei juhar, magas kőris, barkóca berkenye, vadvadkörte stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az előforduló idegenhonos fafajok (esetünkben a szálanként megjelenő feketefenyő és erdeifenyő fokozatos visszaszorításával) kell elvégezni.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisfoltos mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhez képest mindenképpen

elegyesebb, több fafajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.

- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.

- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!

- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.

- A gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A térben változó erélyű munkák egyik lehetséges kivitelezési módja, hogy kisebb állományrészeket érintetlenül hagyunk, a besűrűsödött foltokat ténylegesen gyérítés jelleggel fellazítjuk, az alsó szinttel rendelkező állományrészeket pedig erősebben gyérítjük.

- Az átalakításra tervezett erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglevő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.

- A gyérítési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A legmeredekebb oldalakon, leggyengébb termőhelyeken előforduló cseres-tölgyesek az erdőgazdálkodási munkák alól mentesítendők. Ezekben a kisebb foltokban a nevelővágások elvégzésének szükségessége is kérdéses, de ha mégis történnek gyérítések, azok egyrészt óvatos, gyenge erélyű (az állomány állékonyságát javító) beavatkozások legyenek, másrészt a ledöntött faanyag – lehetőség szerint szintvonal mentén rendezve - maradjon helyszínen.

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú cseres-tölgyesek a tervezési terület délnyugati részén, az Óvár tömbjében és a Mátrakeresztes-Mátraszentimre közötti lejtőkön jelennek meg. Területfoglalásuk számottevő, így a terület jövője szempontjából jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok zöme kevés elegyfát tartalmazó, viszonylag homogén cseres-tölgyes, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- Az átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat elkezdése, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott

térbeli változatosságának kialakítása.

- A legmeredekebb oldalakon, leggyengébb termőhelyeken előforduló cseres-tölgyesek az erdőgazdálkodási munkák alól mentesítendők!

KE15 – IDŐS CSERES-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91M0 (pannon cseres-tölgyesek) élőhelytípusba sorolható, 80 év feletti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L2b (cseres-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 80 év feletti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

(b1) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkákat a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és (a nem őshonos fafajú, valamint a természetes felújulásra nem képes állományok kivételével) természetes felújítási módszerekkel (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. b) pont].

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási, átalakítási, illetve szálalási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

- Az átalakító és szálaló üzemmódba sorolt erdőkben az átalakítási, illetve szálalási tevékenységet az átalakítási, illetve szálalási tervben foglaltakkal összhangban kell végezni [2009. évi XXXVII. tv. 29. § (7) bek.].

(b2) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódú erdőkben alapvetően semmilyen fakitermelési munka nem végezhető [körzeti erdőterv].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A jelenleg vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágásra betervezett állományokban (pl. Mátraszentimre 4/C, 4/K, 4/L, 8/J, 9/B erdőrészek) az egyenletes bontáson alapuló (következtesen egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező, esetenként erősen leegyszerűsítve végrehajtott), ún. ernyős felújítóvágások helyett a jövőben a 15-30 éves időtartamra elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos, esetleg vonalas-szegélyes) beavatkozással végzett felújítóvágások alkalmazása határozottabban szolgálná a természetvédelmi (azon belül Natura 2000) célkitűzések elérését. Rövidebb időtartamú véghasználatok és nagyobb erdőrészek esetén javasolt a részterületes végvágások (és esetleg bontóvágások) alkalmazása.

- A bontóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében bontás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.

- A bontó- és végvágások során az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és

facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, sziklai cserjések) is magukba foglalják.

- A már megbontott állományokban (a további fakitermelések időleges visszafogásával és a térbeliség újragondolásával) törekedni kell a felújítási folyamat szálalóvágásos erdőfelújítás felé való átvezetésére, vagy esetleg átalakító üzemmódba fordítására.

- A végvágásra betervezett egyetlen állományban (Mátraszentimre 5/C) a végvágást el kell halasztani és a felújítási folyamat szálalóvágásos erdőfelújítás felé való átvezetésére, vagy esetleg átalakító üzemmódba fordítására kell törekedni.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a fokozatos felújítóvágásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalóvágásos erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalóvágások is alkalmazhatók.

- A szálalóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő és egyéb védett állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében a vágások során lehetőleg tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.

- A szálalóvágások végrehajtása során (akár lékes-csoportos-foltos, akár vonalas-szegélyes megoldást alkalmazunk) az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, sziklai cserjések) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c3) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmód melletti felújítási módokon (fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás) túl a tervezési területen kívánatos a szálaló szerkezet felé való elmozdulást (egyidejűleg folyamatos erdőborítást) biztosító gazdálkodás meghonosítása, illetve kiterjesztése. Szükség van/lenne tehát átalakító üzemmódba sorolt, több évtizedes átalakítási folyamatra beütemezett idős cseres-tölgyesek minél nagyobb területen való kijelölésére (különös tekintettel a Mátrabérc déli oldalának idős, tájképvédelmi szempontból is nagy jelentőségű erdeire).

- Az átalakítás komplex (legtöbb esetben szálalóvágással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.

- Az átalakítás alatt álló erdőkben a szálaló szerkezetnek megfelelő fatérfogat megközelítése kritikus feladat, különösen, hogy a kiinduló állományok jórészt koros (110 év körüli) cseres-tölgyesek. Az átalakítási folyamatot indító lékvágások után tehát fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az idős állományokban gyors – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelésekre ne kerüljön sor.

- A térbeli mintázat alakításánál előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos beavatkozások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé vagy logikussá teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes vágások is alkalmazhatók.

- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. Az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.

- Az átalakítási folyamat során az erdőrésztletek területének 5-10%-a érintetlenül hagyandó. Ezeket a „hagyasfa-csoportokat” (praktikusan még az átalakítás kezdeti fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős cseres-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, sziklai cserjések) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c4) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A faanyagtermesztést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrésztetekbe eső (gyenge termőhelyű) állományokat (Óvár délkeleti oldala, Mátrabérc Szamár-kőtől keletre eső része) beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani. Aktív beavatkozások csak jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén lehetnek indokoltak, ilyenkor az erdőborítás helyreállítása érdekében a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó kezelések lehetnek szükségesek. A felújulást padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel

tudjuk támogatni, illetve utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy és cser mellett a cseres-tölgyesek elegyfáinak (pl. mezei juhar, barkóca berkenye, vadkörte) csemetéje is bevihető.

- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, bár a Mátrabércen levő állományokhoz közel (az Ágasvári-turistaház felől) már látható az akác őshonos lombos erdőkbe való beszívargása.

(d) Élőhelyrekonstrukció javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Az idős cseres-tölgyeseknek a tervezési területen jelentős kiterjedésű állományai vannak (vö. Óvár, Mátrakeresztes és Mátraszentimre közötti területek, Mátrabéárc déli oldala), így a terület jövője szempontjából (a biológiai-természetvédelmi vonatkozások mellett tekintettel még a tájképvédelmi szempontokra is) nagy jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagy hányada kevés elegyfát tartalmazó, homogén cseres-tölgyes, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- Mivel 30-50 éves időtávlatban az idős cseres-tölgyesek erőteljes megfogyatkozása, illetve eltűnése várható, az erdők vágásos üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kell kerülni. Ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kell elmozdulni. A lehetséges megoldásokra (a faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőkön kívül) három alternatív javaslatot is teszünk, közülük hosszú távon a szálaló szerkezet kialakítását célzó csomag tekinthető a legkedvezőbbnek.

KE16 – KÖZÉPKORÚ GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állományszerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfafajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas kőris, bükk, gyertyán, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az esetlegesen előforduló idegenhonos fajok (erdeifenyő, feketefenyő stb.) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kifestett mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fajfajú erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- Az elegyetlen gyertyános foltokban a gyérítések során minden nem gyertyán fajfajú őshonos faegyedet meg kell tartani.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!
- Cserjeszinttel rendelkező állományokban a nevelővágások során legfeljebb csak azok a cserjék távolítandók el, melyek a közelítési, kiszállítási munkákat közvetlenül akadályozzák.
- A gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni. A térben változó erélyű munkák egyik lehetséges kivitelezési módja, hogy kisebb állományrészeket érintetlenül hagyunk, a besűrűsödött foltokat ténylegesen gyérítés jelleggel fellazítjuk, az alsó szinttel rendelkező állományrészeket pedig erősebben gyérítjük.
- Az átalakításra tervezett erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglevő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.
- A gyérítési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú gyertyános-tölgyeseknek kifejezetten nagy területet lefedő állományai vannak a tervezési területen (vö. Óvár keleti, nyugati és délnyugati lába, Som-hegy Mátrászentimre

felé eső oldala), így a terület jövője szempontjából komoly jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen gazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok zöme kevés elegyfát tartalmazó, homogén gyertyános-tölgyes vagy gyertyános, fontos lenne, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- Az átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat előkészítése, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

KE17 – IDŐS GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91G0 (pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulus*-szal) élőhelytípusba sorolható, 80 év feletti állományokat foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K2 (gyertyános-kocsánytalan tölgyesek) élőhelytípus 80 év feletti állományainak feleltethető meg.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyászcsincér (*Morimus funereus*), kék pattanóbogár (*Limoniscus violaceus*), skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*), nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

(b1) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkákat a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és (a nem őshonos fafajú, valamint a természetes felújulásra nem képes állományok kivételével) természetes felújítási módszerekkel (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. b) pont].

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási, átalakítási, illetve szálalási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

- Az átalakító és szálaló üzemmódba sorolt erdőkben az átalakítási, illetve szálalási tevékenységet az átalakítási, illetve szálalási tervben foglaltakkal összhangban kell végezni [2009. évi XXXVII. tv. 29. § (7) bek.].

(b2) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódú erdőkben alapvetően semmilyen fakitermelési munka nem végezhető [körzeti erdőterv].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A jelenleg vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágásra betervezett állományokban (pl. Mátrászentimre 4/C, 4/K, 4/L, 7/D erdőrészek) az egyenletes bontáson alapuló (következtesen egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező, esetenként erősen leegyszerűsítve végrehajtott), ún. ernyős felújítóvágások helyett a jövőben a 15-30 éves időtartamra elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos, esetleg vonalas-szegélyes) beavatkozással végzett felújítóvágások alkalmazása határozottabban szolgálná a természetvédelmi (azon belül Natura 2000) célkitűzések elérését. Rövidebb időtartamú véghasználatok és nagyobb erdőrészek esetén javasolt a részterületes végvágások (és

esetleg bontóvágások) alkalmazása.

- A bontóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében bontás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.
- A bontó- és végvágások során az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.
- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, források) is magukba foglalják.
- A már megbontott állományokban (a további fakitermelések időleges visszafogásával és a térbeliség újragondolásával) törekedni kell a felújítási folyamat szálalóvágásos erdőfelújítás felé való átvezetésére, vagy esetleg átalakító üzemmódba fordítására.
- A végvágásra betervezett állományokban (pl. Mátraszentimre 7/E) a végvágást el kell halasztani és a felújítási folyamat szálalóvágásos erdőfelújítás felé való átvezetésére, vagy esetleg átalakító üzemmódba fordítására kell törekedni.
- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a fokozatos felújítóvágásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalóvágásos erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalóvágások is alkalmazhatók.
- A szálalóvágások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő és egyéb védett állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében a vágások során lehetőleg tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.
- A szálalóvágások végrehajtása során (akár lékes-csoportos-foltos, akár vonalas-szegélyes megoldást alkalmazunk) az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.
- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb

termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, források) is magukba foglalják.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c3) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmód melletti felújítási módokon (fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás) túl a tervezési területen kívánatos a szálaló szerkezet felé való elmozdulást (egyidejűleg folyamatos erdőborítást) biztosító gazdálkodás meghonosítása, illetve kiterjesztése. Szükség van/lenne tehát átalakító üzemmódba sorolt, több évtizedes átalakítási folyamatra beütemezett idős gyertyános-tölgyesek minél nagyobb területen való kijelölésére. Ilyen állományok a területen egyébként jelenleg is több helyütt találhatók: a Mátraszentimre 35/B erdőrészletben például szálaló üzemmód mellett történhet az átalakítás, a Mátraszentimre 1/A és 9/D erdőrészletekben átalakító üzemmód mellett, szálalóvágással indítható az átalakítási folyamat.
- Az átalakítás komplex (mint utaltunk rá: legtöbb esetben szálalóvágással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.
- Az átalakítás alatt álló erdőkben a szálaló szerkezetnek megfelelő fatérfogat megközelítése kritikus feladat, különösen, hogy a kiinduló állományok jórészt koros (110 év körüli) gyertyános-tölgyesek. Az átalakítási folyamatot indító lékvágások után tehát fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az idős állományokban gyors – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelésekre ne kerüljön sor.
- A térbeli mintázat alakításánál előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos beavatkozások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé vagy logikussá teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes vágások is alkalmazhatók.
- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. Az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.
- Az átalakítási folyamat során az erdőrészletek területének 5-10%-a érintetlenül hagyandó. Ezeket a „hagyásfa-csoportokat” (praktikusan még az átalakítás kezdeti fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős gyertyános-tölgyeseken belül elhelyezkedő különleges vagy sérülékeny élőhelyeket (pl. sziklakibúvás, gyengébb termőhelyű terület), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, sziklai források) is magukba foglalják.
- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c4) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A faanyagtermesztést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőrészekbe eső (gyenge termőhelyű) állományokat (Óvári-rétek köze, Csörgő-völgy, Mátrabérc) beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani. Aktív beavatkozások csak jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén lehetnek indokoltak, ilyenkor az erdőborítás helyreállítása érdekében a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó kezelések lehetnek szükségesek. A felújulást padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel tudjuk támogatni, illetve utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy mellett a gyertyános-tölgyesek elegyfáinak (pl. mezei juhar, magas köris, madárcseresznye) csemetéje is bevihető.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, bár a Mátrabércen levő állományokhoz közel (az Ágasvári-turistaház felől) már látható az akác őshonos lombos erdőkbe való beszivárgása.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Az idős gyertyános-tölgyeseknek a tervezési területen viszonylag jelentős kiterjedésű állományai vannak (vö. Óvár, Mátrabérc, Som-hegy), így a terület jövője szempontjából nagy jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagyobb hányada kevés elegyfát tartalmazó, aránylag homogén gyertyános-tölgyes, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.
- Mivel 30-50 éves időtávlatban az idős gyertyános-tölgyesek erőteljes fogyatkozása várható, az erdők vágásos üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kell kerülni. Ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kell elmozdulni. A lehetséges megoldásokra (a faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőkön kívül) három alternatív javaslatot is teszünk, közülük hosszú távon a száraló szerkezet kialakítását célzó csomag tekinthető a legkedvezőbbnek.

KE18 – KÖZÉPKORÚ BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 9130 (szubmontán és montán bükkösök) élőhelytípusba sorolható, 41-80 év közötti állományokat foglalja magába.
- ÁNER-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K5 (bükkösök) élőhelytípus 41-80 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyászcsincér (*Morimus funereus*), havasi cincér (*Rosalia alpina*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A nevelővágások (törzskiválasztó és növedékfokozó gyérítések) során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas köris, kocsánytalan tölgy, gyertyán, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges, a munkálatokat az esetlegesen előforduló idegenhonos fajok (vörösfenyő, erdeifenyő stb.) rovására, azok fokozatos visszaszorításával kell elvégezni.
- Az elegyfajok arányát (szórt vagy kisfoltos mintázat mellett) a kezelési egységhez sorolt állományokban a lehetőségekhez mérten a 30-40%-os tartomány felé kell elmozdítani, illetve ott kell tartani. Hosszabb távon (főleg a változó klímaviszonyokhoz való alkalmazkodás szükségessége miatt) a tájegységben most jellemző zonális erdőkhöz képest mindenképpen elegyesebb, több fajjű erdők kialakítása és fenntartása felé kell törekedni.
- A szinte elegyetlen, nagyon kevés elegyfát tartalmazó állományokban a gyérítések során minden nem bükk fajjű őshonos faegyedet meg kell tartani.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is.
- A gyérítések során a tövön száradt törzsek, facsonkok, valamint az odvas-üreges törzsek a jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében visszahagyandók!
- A gyérítések végrehajtása során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette térben változó erélyű belenyúlással kell dolgozni és a változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni.
- Az átalakításra tervezett erdőkben a beavatkozásokat kifejezetten a mozaikos és vertikálisan is tagolt állományszerkezet kialakításának és/vagy megerősítésének, valamint a felújítás megkezdésének szándékával végezzük. Az új korosztályok megtartása, illetve megjelenítése érdekében a már meglevő újulatfoltok felett, jó makktermést adó években pedig a nagyobb koronájú magászó fák szomszédságában (megfelelő hálózatban, egymástól legalább 40-60 m-es távolságra), kisebb, fél-egy famagasság átmérőjű lékeket is nyithatunk.
- A gyérítési munkákkal érintett állományokban a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, valamint a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú bükkösöknek a tervezési területen nagy kiterjedésű állományai vannak. A legnagyobb – hatalmas – tömb a Mátrabérc oldalában húzódik végig, de emellett az Óvár északi lejtőin, a Súlyombükki-patak völgyében és a kisebb foltokban a tervezési terület más részein is vannak középkorú bükkösök. A területi reprezentáltság miatt a terület jövője szempontjából nagy jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagy hányada kevés elegyfát tartalmazó, homogén bükkös, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.
- Az átalakításra tervezett állományokban további nagyon fontos kezelési szempont az átalakítási folyamat előkészítése, a szálaló üzemmód felé átvezetni tervezett erdők fokozott térbeli változatosságának kialakítása.

KE19 – IDŐS BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 9130 élőhelytípusba (szubmontán és montán bükkösök) sorolható, 80 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a K5 (bükkösök) élőhelytípus 80 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: gyászcsincér (*Morimus funereus*), havasi cincér (*Rosalia alpina*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*), sárgahasú unka (*Bombina variegata*)

(b1) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkákat a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és (a nem őshonos fafajú, valamint a természetes felújulásra nem képes állományok kivételével) természetes felújítási módszerekkel (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. b) pont].
- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási, átalakítási, illetve szálalási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- Az átalakító üzemmódba sorolt erdőkben az átalakítási tevékenységet az átalakítási, illetve szálalási tervben foglaltakkal összhangban kell végezni [2009. évi XXXVII. tv. 29. § (7) bek.].

(b2) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódú erdőkben alapvetően semmilyen fakitermelési munka nem végezhető [körzeti erdőterv].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmódba sorolt, fokozatos felújítóvágással kezelt állományokban (vö. Som-hegy környéke, Mátraszentistvántól északra a Vörös-kő északi lejtői) az egyenletes bontáson

alapuló (következetesen egykorú, egyszintes és homogén állományokat eredményező, esetenként erősen leegyszerűsítve végrehajtott), ún. ernyős felújítógátások helyett a jövőben a 15-30 éves időtartamra elnyújtott, egyenlőtlen (lékes-csoportos-foltos, esetleg vonalas-szegélyes) beavatkozással végzett felújítógátások alkalmazása határozottabban szolgálná a természetvédelmi (azon belül Natura 2000) célkitűzések elérését. Rövidebb időtartamú véghasználatok és nagyobb erdőrészek esetén javasolt a részterületes végvágások (és esetleg bontógátások) alkalmazása.

- A bontógátások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő fajok (pl. erdőlakó denevérek, szaproxilofág rovarok) és egyéb védett állatfajok (pl. odúlakó madarak és emlősök) életfeltételeinek biztosítása érdekében bontás során tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.

- A bontó- és végvágások során az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még a bontások fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős bükkösökön belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. vizes élőhely, sziklakibúvás), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, források) is magukba foglalják.

- A már megbontott állományokban (a további fakitermelések időleges visszafogásával és a térbeliség újragondolásával) törekedni kell a felújítási folyamat szálalógátásos erdőfelújítás felé való átvezetésére, vagy esetleg átalakító üzemmódba fordítására.

- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Vágásos üzemmódba sorolt erdőkben – az idős állomány hosszabb idejű átalakítása miatt – a fokozatos felújítógátásoknál ökológiai szempontból sokkal kedvezőbb a szálalógátásos erdőfelújítás alkalmazása. Ebben az esetben az állományokban 30-60 évre elnyújtott felújítási periódust eredményező beavatkozások végezhetők. A térbeli mintázat kialakításához előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos vágások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes szálalógátások is alkalmazhatók. A területen már jelenleg is több ilyen besorolású erdőrészlet található (vö. Mátraszentimre 12/D, Nagybátony 55/B, 56/A).

- A szálalógátások során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. A jelölő és egyéb védett állatfajok életfeltételeinek biztosítása érdekében a vágások során lehetőleg tartsuk meg a tövön száradt törzseket, facsonkokat, valamint az odvas-üreges, böhöncös fákat is.

- A szálalógátások végrehajtása során (akár lékes-csoportos-foltos, akár vonalas-szegélyes megoldást alkalmazunk) az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.

- A felújítási folyamat végén 5-10%-nyi területen, az idős állomány élőfakészletének 5-10%-a mértékéig hagyásfa-csoportok visszahagyása szükséges. A hagyásfa-csoportokat (praktikusan még az első szálalóvágások során) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős bükkösökön belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. vizes élőhely, sziklakibúvás), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, források) is magukba foglalják.
- A már szálalóvágással érintett állományokban (a további fakitermelések időleges visszafogásával és a térbeliség újragondolásával) törekedni kell a felújítási folyamat átalakító üzemmód felé való átvezetésére, illetve hosszabb távon a szálaló szerkezet kialakítására.
- A fakitermelési munkák után a kitermelt faanyag egy részét (hektáronként legalább 5-20 m³-t) a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c3) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A vágásos üzemmód melletti felújítási módokon (fokozatos felújítóvágás, szálalóvágás) túl a tervezési területen kívánatos a szálaló szerkezet felé való elmozdulást (egyidejűleg folyamatos erdőborítást) biztosító gazdálkodás meghonosítása, illetve kiterjesztése. Szükség van/lenne tehát átalakító üzemmódba sorolt, több évtizedes átalakítási folyamatra beütemezett idős bükkösök minél nagyobb területen való kijelölésére. Ilyen állományok a területen egyébként jelenleg is több helyütt találhatók: a Mátraszentimre 1/A, 1/F, 8/A erdőrészekben például átalakító üzemmód mellett, szálalóvágással indítható az átalakítási folyamat.
- Az átalakítás komplex (mint utaltunk rá: legtöbb esetben szálalóvágással indított) folyamata során a kiinduló (idős) állományok fatérfogatának fokozatos csökkentését, továbbá az átmérőeloszlás, a térbeli mintázat, a vertikális tagoltság és az elegyarányviszonyok alakítását egyidejűleg kell kézben tartani úgy, hogy a biológiai szempontból értékesebb (odvas, korhadt, böhönc jellegű stb.) törzsek, illetve a faállományhoz köthető mikrohabitatok legalább részleges megtartása is biztosítható legyen.
- Az átalakítás alatt álló erdőkben a szálaló szerkezetnek megfelelő fatérfogat megközelítése kritikus feladat, különösen, hogy a kiinduló állományok koros (90-110 év közötti) bükkösök. Az átalakítási folyamatot indító lékvágások után tehát fokozott figyelemmel kell lenni arra, hogy az idős állományokban gyors – az átalakítási törekvéssel össze nem egyeztethető ütemű – fakitermelésekre ne kerüljön sor.
- A térbeli mintázat alakításánál előnyben részesítendő a lékes-csoportos-foltos beavatkozások, ugyanakkor ha a domborzati viszonyok azt szükségessé vagy logikussá teszik, esetleg a tájképi szempontból kedvezőtlenebb vonalas-szegélyes vágások is alkalmazhatók.
- Az átalakítás során az egyébként is szórványos elegyfajok egyedeit (szálanként vagy csoportosan) kímélni szükséges, hogy az utódállomány elegyességét biztosítani tudjuk. Az állományok alsó szintjében levő fiatalabb fákat és facsoportokat igyekezzünk úgy felszabadítani, hogy azok a döntési és közelítési munkák során ne sérüljenek.
- Az átalakítási folyamat során az erdőrészek területének 5-10%-a érintetlenül hagyandó. Ezeket a „hagyásfa-csoportokat” (praktikusan még az átalakítás kezdeti fázisában) úgy célszerű kijelölni, hogy azok az idős bükkösökön belül elhelyezkedő különleges élőhelyeket (pl. vizes élőhely, sziklakibúvás), mikrohabitatokban gazdag állományrészeket, természetvédelmi vagy közjóléti jelentőségű objektumokat (pl. védett fajok előfordulási helyei, források) is magukba foglalják.
- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő

szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!

- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával kell végezni.

(c4) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Faanyagtermesztést nem szolgáló üzemmódba néhány kisebb, Csörgő-völgyben elhelyezkedő állomány (vö. Mátrászentimre 9/C, 9/F) tartozik, ezeket beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani. Aktív beavatkozások csak jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén lehetnek indokoltak, ilyenkor az erdőborítás helyreállítása érdekében a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó kezelések lehetnek szükségesek. A felújulást padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel tudjuk támogatni, illetve utóbbi esetben a domináns bükk mellett a bükkösök elegyfáinak (pl. hegyi juhar, korai juhar, magas kőris) csemetéje is bevihető.

- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, s a hűvös termőhely sem kedvez az említett fafajok megtelepedésének.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Az idős bükkösöknek a tervezési területen jelentős kiterjedésű, nagyobb tömbökben elhelyezkedő állományai vannak (Óvár északi lejtője, Csörgő-völgy, Som-hegy, Gedeon-patak völgye, a Mátrabérc északi lejtőin: Vörös-kő és Gaskó környéke). A mennyiségi reprezentáltság okán a terület jövője szempontjából komoly jelentőséggel bír, hogy ezekben az erdőkben milyen erdőgazdálkodási, illetve kezelési gyakorlat valósul meg. Mivel az állományok nagy hányada kevés elegyfát tartalmazó, homogén bükkös, nagyon fontos, hogy a jövőbeni beavatkozások az elegyfák megtartásával, az elegyesség jelentős növelésével, valamint az állományszerkezeti változatosság fokozásával, mozaikos és vegyeskorú erdőszerkezet kialakításával történjenek.

- Mivel 30-50 éves időtávlatban a középkorú és idős gyertyános-tölgyesek erőteljes fogyatkozása várható, az erdők vágásos üzemmód melletti kezelését (különösen rövid felújítási ciklus alkalmazásával) hosszabb távon el kell kerülni. Ennek érdekében a folyamatos erdőborítást biztosító, természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás, illetve erdőkezelés felé kell elmozdulni. A lehetséges megoldásokra (a faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdőkön kívül) három alternatív javaslatot is teszünk, közülük hosszú távon a szálaló szerkezet kialakítását célzó csomag tekinthető a legkedvezőbbnek.

KE20 – FIATAL ÉS KÖZÉPKORÚ ÉGERESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91E0 élőhelytípus, vagyis az enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) 1-40 év közötti állományait foglalja magába.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a J5 (égerligetek) élőhelytípus 1-40 év közötti állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: sárgahasú unka (*Bombina variegata*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kezelési egységhez sorolt állományokban erdőgazdálkodási tevékenység csak az erdő fenntartása érdekében folytatható [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].
- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Az állományokban a szerkezeti változatosság megtartásával és fokozásával, továbbá az elegyfák megőrzésével) törzsszámcsökkentést biztosító nevelővágások (tisztítások, gyérítések) végezhetők. Mivel az érintett erdősávok nagyobb kiterjedésű, más erdős élőhelytípussal leírható erdőrészeket alegységei, figyelmet kell fordítani az állományok (plusz mellettük egy keskeny védősáv) differenciált kezelésére.
- A nevelővágások során az őshonos lombos elegyfajok (hársak, juharok, szilek, magas kőris, nyír, rezgő nyár, vadgyümölcsök stb.) egyedeit kímélni szükséges.
- A beavatkozások során az átmérő-eloszlásban mutatkozó spektrumot beszűkíteni nem szabad. Szerencsés, ha a munkák után visszamaradó állományban (fafajonként) az átlagátmérőnél vékonyabb és vastagabb törzsek egyaránt jelen vannak. Kímélendők az előző állományból visszamaradt, az állomány átlagkoránál idősebb faegyedek, valamint (legalább részben) az átlagosnál nagyobb koronájú, böhöncös fák is. A végrehajtás során összességében kifejezetten kerülni kell az egyenletes hálózatot kialakító, homogenizáló jellegű állományalakítást, helyette a térben változatos, sok elegyfára épülő, mozaikos struktúrák felé kell elmozdulni.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. amerikai kőris, zöld juhar) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, de az állományok időnkénti ellenőrzése nem hiábavaló tevékenység.
- A fakitermelési munkák során a kitermelt faanyag egy részét a holtfához kötődő élő szervezetek élőhelyének biztosítása érdekében a helyszínen kell hagyni, hektáronként legalább 5-20 m³ holtfa jelenlétének folyamatos biztosítása szükséges. Az állományokban régebb óta földön fekvő és tövön száradt törzsek összetermelése és kiszállítása mellőzendő, s a gyökértányérral kifordult törzsek egy része is visszahagyandó!
- A fakitermelési munkákat kíméletes technológiával, az erdőtalaj, az újulat, a fiatalabb generációk és a talajhoz kötött mikrohabitatok minél teljesebb körű megóvásával (elsősorban télen, erősen fagyott talajviszonyok mellett) lehet végezni.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A Csörgő-völgy és oldalvölgyei (Fiúsom-patak) fiatal és középkorú ligeterdei keskeny,

patakkísérő állományok. A Mátraszentimre 3/I erdőrészletet leszámítva nagyobb kiterjedésű, más erdős élőhelytípussal leírható erdőrészletek alegységei, így fenntartásuk az érintett erdőrészleteken belüli, differenciált kezeléssel biztosítható. Bár a Mátrában másfelé is gyakoriak az égerligetek, jelen esetben – a Csörgő-völgy szurdok-jellege miatt – mégis meglehetősen egyedi, különleges élőhelyről van szó (s az élőhely a jelölő elemnek számító sárgahasú unkáknak is fontos szaporodóhelye). A ligeterdők állékonyságának biztosítása érdekében (az állományszerkezeti változatosság megtartásával és fokozásával, továbbá az elegyfák megőrzésével) törzsszámcsökkentéssel járó, nevelővágás jellegű beavatkozások végezhetők. A kezelési egységhez sorolt állományokban a magasabban fekvő települések felől terjedő, legtöbb helyen már tömeges *Impatiens parviflora* aktív visszaszorítására – annak irreális volta miatt – külön kezelési javaslatot nem fogalmaztunk meg.

KE21 – IDŐS ÉGERESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egység a 91E0 élőhelytípus, vagyis az enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) 40 évnél idősebb állományait foglalja magába.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység a J5 (égerligetek) élőhelytípus 40 évnél idősebb állományainak feleltethető meg.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: sárgahasú unka (*Bombina variegata*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt állományokban semmilyen gazdálkodási célzatú beavatkozás nem lehetséges [körzeti erdőterv].
- A kezelési egységhez sorolt állományokban erdőgazdálkodási tevékenység csak az erdő fenntartása érdekében folytatható [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Az állományokat alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül kell fenntartani, a természetes dinamikai, illetve regenerációs folyamatok érvényesüléséhez azonban feltétlenül szükséges a nagyvadállomány (elsősorban a vaddisznóállomány) létszámának csökkentése.
- Aktív beavatkozásokra (a felújulási folyamat segítésére) legfeljebb jelentősebb intenzitású bolygatások (nagyobb volumenű dőlés, jégtörés stb.) esetén lehetne szükség, de az égeres ligeterdők termőhelyi adottságokból adódóan gyors dinamikai folyamatai miatt a spontán regeneráció általában kielégítőnek mutatkozik. Amennyiben az erdőborítás helyreállítása érdekében mégis cselekvésre lenne szükség, ez esetben (egyedi, tányéros talajelőkészítést követően) a mézgás éger, törékeny fűz és magas kőris csemetéinek magasabb, vízzel nem elöntött térszínekre (patakmenti rézsűkre) való ültetése jöhet szóba.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. amerikai kőris, zöld juhar) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, de az állományok időnkénti ellenőrzése nem hiábavaló tevékenység.
- A Csörgő-völgy mentén (az állományok szegélyében) húzódó (P, Z jelzésű) turistaösvények járhatóságát természetesen a jövőben is indokolt biztosítani. Fenntartásukra a sétaútra hullott gallyak rendszeres (1-2 évente végzett) kidobálása, illetve a vékonyabb törzsek rövid (sétautat keresztező) szakaszának motorfűrészeltávolítása javasolható.
- Hasonlóképpen a szomszédos utakra bedőlt fák is összetermelhetők, illetve az utak (vö. például Csörgő-patakkal párhuzamosan futó erdei út) személy- és gépjárműforgalmára

veszélyt jelentő fák is kivághatók.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A Csörgő-völgy és oldalvölgyei (Fiúsom-patak, Gedeon-patak) idős ligeterdei keskeny, patakkísérő állományok. Rendszerint nagyobb kiterjedésű, más erdős élőhelytípussal leírható erdőrészek aleggységei, így fenntartásuk az érintett erdőrészekeken belüli, differenciált kezeléssel biztosítható. Bár a Mátrában másfelé is gyakoriak az égerligetek, jelen esetben – a Csörgő-völgy szurdok-jellege miatt – mégis meglehetősen egyedi, különleges élőhelyről van szó (s az élőhely a jelölő elemnek számító sárgahasú unkának is fontos szaporodóhelye).
- Az állományok természetességi állapotának fenntartása a víztisztaság-védelmen túl különleges beavatkozást nem igényel, azokat a természetes erdődinamikai folyamatokra alapozva lehet/kell fenntartani. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt az erdőborítás nagyobb területen megszűnik.
- A kezelési egységhez sorolt állományokban a magasabban fekvő települések felől terjedő, legtöbb helyen már tömeges *Impatiens parviflora* aktív visszaszorítására – annak irreális volta miatt – külön kezelési javaslatot nem fogalmaztunk meg.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE22 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS MÉSZKERÜLŐ TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok (primer jellegük ellenére) közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az L4a (zárt mészkörűlő tölgyesek) és az L4b (nyílt mészkörűlő tölgyesek) élőhelytípusokba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*), gyászcsincér (*Morimus funereus*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

(b1) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkákat a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állomány-szerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. a) pont].
- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].
- A vágásos és átalakító üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási munkákat a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és (a nem őshonos fafajú, valamint a természetes felújulásra nem képes állományok kivételével) természetes felújítási módszerekkel (fokozatos felújító vágás, szálaló vágás) kell végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (4) bek. b) pont].

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőrészeknél az erdőfelújítási, illetve átalakítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].
- Az átalakító üzemmódba sorolt erdőben az átalakítási tevékenységet az átalakítási tervben foglaltakkal összhangban kell végezni [2009. évi XXXVII. tv. 29. § (7) bek.].

(b2) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt állományokban semmilyen gazdálkodási célzatú beavatkozás nem lehetséges [körzeti erdőterv].

(c1) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A Mátraszentimre 18/A és 18/B erdőrészek másodlagosan mészkérülő jellegű állományaiban a középkorú, illetve idős gyertyános-tölgyesekre leírt irányelvek alkalmazandók azzal a különbséggel, hogy a bennük jelen levő pionír elegyfák (rezgő nyár, kecskefűz, bibircses nyír) nagyobb elegyarányal is megőrizhetők, fenntarthatók.

(c2) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett álló, erősebben felnyíló, véderdő jellegű állományokat (az említett tömbön kívül valamennyi állományt) alapvetően beavatkozás nélkül, érintetlenül, a természetes erdődinamikai folyamatokra támaszkodva kell fenntartani. Csak jelentősebb természetes bolygatás (széldöntés, jégtörés stb.) esetén merülhet fel, hogy az erdőborítás helyreállítása érdekében aktív (a felújulási folyamatot segítő, a fekvő holt faanyagot viszont helyszínen hagyó) beavatkozások történjenek. A felújulást ilyen esetben padkás vagy tányéros talajelőkészítést követő csemetültetéssel lehet segíteni. Utóbbi esetben a domináns kocsánytalan tölgy mellett pionír fajok (pl. bibircses nyír) csemetéje is bevihető.
- További természetvédelmi célt szolgáló beavatkozás válhat szükségessé, amennyiben az állományokban agresszíven terjedő idegenhonos fafaj (pl. bálványfa, akác) jelenne meg. Erre a zárt erdőtömbön belüli fekvés miatt egyébként rövid távon viszonylag kicsi az esély, s a termőhelyi viszonyok sem kedveznek az említett fafajok megtelepedésének.
- A Mátraszentimre 5/B, 9/B erdőrészekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett felújítóvágás-bontóvágások során a mészkérülő tölgyesek véderdő jellegű állományai érintetlenül hagyandók, azok területén hagyasfa-csoportokat kell kialakítani.
- A Mátraszentimre 2/B, 2/D, 9/D és Pásztó 131/E erdőrészekben a jelenlegi erdőtervi ciklusban betervezett szálalóvágások során a mészkérülő tölgyesek véderdő jellegű állományai érintetlenül hagyandók, azok területén hagyasfa-csoportokat kell kialakítani.
- A Mátraszentimre 6/D erdőrészekben a kezelési egység területén megmaradt hagyasfa-csoport („elválasztó erdősáv”) távlatilag is fenntartandó, nem termelhető ki.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tervezési területen található mészkérülő tölgyesek közül a Mátraszentimre 18/A és 18/B erdőrészek területére eső állományok korábbi irtásterületeken kialakult, másodlagos erdők, melyekben a mészkérülő jelleg a domborzati viszonyok (enyhe lejtő) miatt nem kifejezett, s az állományokban évtizedek óta zajló talajregenerációs folyamat következtében fokozatosan gyengül. Valójában itt egy gyertyános-tölgyesekhez közelítő, nem véderdő jellegű erdőtípusról van szó, melynek fenntartása (a jelenlevő pionír elegyfák fokozottabb kímélete mellett) a középkorú, illetve idős gyertyános-tölgyeseknél leírtak szerint biztosítható.

- A további, kis területű, markáns domborzati elemekhez (ormokhoz, gerincekhez, letörésekhez stb.) kötődő mészkérülő tölgyesek ezzel szemben kifejezetten véderdő jellegűek. Állományaik az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendőek, területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha agresszíven terjedő idegenhonos fafajok jelennek meg, vagy ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.

KE23 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS SZÁRAZ (TÖLGYES) SZIKLAERDŐK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt állományok (primer jellegük ellenére) közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az LY4 (tölgyes jellegű sziklaerdők és tetőerdők) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományokat foglalja magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*), gyászscincér (*Morimus funereus*), szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Mint az üde (hársas) sziklaerdőknél.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint az üde (hársas) sziklaerdőknél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A tervezési területen található száraz (tölgyes jellegű) sziklaerdők rendkívül szélsőséges termőhelyi viszonyok mellett, sziklás gerinceken (vö. Óvár északi letörése, Mátrabérc, Som-hegy gerince) állnak. Keskeny, kis kiterjedésű állományaik egyértelműen véderdők, az aktív erdőgazdálkodás alól mentesítendőek. Területükön legfeljebb abban az esetben válhat szükségessé beavatkozás, ha valamilyen ok miatt a folyamatos erdőborítás veszélybe kerül.

KE24 – KÖZÉPKORÚ ÉS IDŐS ERDEI- ÉS FEKETEFEJYVESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fafajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.
- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S4 (ültetett erdei- és feketefenyvesek) élőhelytípusba sorolható, 40 évnél idősebb állományt foglal magába.
- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A kezelési egységhez sorolt állományokat (erdőszerkezet-átalakítás útján) középtávon a termőhelyi viszonyoknak megfelelő, őshonos fafajú erdővé (91M0 – cseres-tölgyes, 91G0 – gyertyános-tölgyes, 9130 – szubmontán bükkös) kell alakítani [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].
- A természetközeli állapot kialakítását elegyarány-szabályozás, az erdőszerkezet átalakítása, illetve fafajcsere útján kell biztosítani [1996. évi LIII. tv. 33. § (7) bek.].

- Az erdőfelújítást a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal – esetünkben cserrel, kocsánytalan tölgygel, bükkal, illetve az érintett zonális erdők elegyfajajaival – kell majd végezni [1996. évi LIII. tv. 33. § (3) bek. b) pont].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A kezelési egységhez több állomány is tartozik, s ezek domináns fenyőfaj és termőhely vonatkozásában is igen különbözőek. Az Óvár délnyugati lábánál főleg gyertyános-tölgyesek, a Mátrabérc gerincén cseres-tölgyesek, a Mátrabérc északi oldalában pedig szubmontán bükkösök termőhelyén álló fenyvesekről van szó. A mozaikos megjelenése, a viszonylag kis kiterjedés és jelentős lombos arány miatt az átalakítási, illetve rekonstrukciós munkákat lehetőség szerint tarvágás alkalmazása nélkül, fokozatosan, hosszabb időre (akár több erdőtervi ciklusra) elnyújtva célszerű elvégezni.

- A nevelővágások során a meglevő őshonos lombos fafajokat teljes körűen meg kell tartani, a beavatkozásokat a helyenként egyébként is erősen pusztuló erdei- és feketefenyő rovására, azok visszaszorításával kell végezni.

- A gyérítéseket változó erélyű, az erdőbelsőben mozaikos struktúrákat és többletfényt eredményező beavatkozásokkal kell végrehajtani, s a lombos fajok betelepülésének segítése érdekében kisebb lélek is nyithatók.

- A fiatal generációk megjelenése – különösen lékvágások alkalmazása esetén – makktermés híján alátelítéssel is segíthető, beültetni tányéros talajelőkészítést követően a zonális erdők fő- és elegyfajait lehet.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- Az élőhelyrekonstrukciós folyamatot az állomány kezelési-fenntartási munkáival párhuzamosan, fokozatosan kell végrehajtani. A javaslatok részletesebb kifejtése a (c) pont alatt található.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Az Óvár délnyugati lábánál és a Mátrabércen elhelyezkedő középkorú erdei- és feketefenyvesek helyén – védett természeti területről lévén szó – távlatilag mindenképpen őshonos fajú állományt kell létrehozni. A mozaikos megjelenés, a kis kiterjedés és a jelentős lombos elegy miatt elvileg mindenhol megvalósítható a fokozatos, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat is, mely egyrészt ökológiai szempontból kedvezőbb átmenetet jelent, másrészt a fokozatos átalakítás során eleve változatos szerkezetű és fajajösszetételű (természetvédelmi szempontból értékeesebb) állomány keletkezhet.

KE25 – FIATAL LUCFENYVESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Natura 2000 szerinti besorolás: A kezelési egységhez sorolt, nem őshonos fajú állományok közösségi jelentőségű (Natura 2000) élőhelytípusnak nem feleltethetők meg.

- ÁNÉR-2011 szerinti besorolás: A kezelési egység az S5 (egyéb ültetett tájidegen fenyvesek) élőhelytípusba sorolható, 1-40 év közötti állományokat foglalja magába.

- Érintett közösségi jelentőségű fajok: ---

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A Natura 2000 célok szempontjából releváns különleges, kötelezően betartandó kezelési irányelv ennél a kezelési egységnél rövid távon nem fogalmazható meg.

- A kezelési egységhez sorolt állományokat (erdőszerkezet-átalakítás útján) középtávon a termőhelyi viszonyoknak megfelelő, őshonos fafajú erdőkké (91G0 – gyertyános-tölgyesek, 9130 – szubmontán bükkösök) kell alakítani [15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet, melléklet, 3.2.1. pont].
- A természetközeli állapot kialakítására az erdőszerkezet átalakítása, fafajcsere, illetve a monokultúrák felszámolása útján kell törekedni [1996. évi LIII. tv. 33. § (7) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A Mátraszentimre 12/G, 18/C, Nagybátony 25/I, Pásztó 130/B, 130/D erdőrészekben található állományok véghasználatáig a nagyon szórványosan megjelenő őshonos lombos elegyfákat – elsősorban a szegélyekben meghúzódó gyertyánt, juharokat és pionír fafajokat – célszerű megtartani, illetve megsegíteni.
- Az állományok egészségi állapotának jelentős mértékű romlása esetén javasolható a vágáskorok csökkentése és az átalakítási (rekonstrukciós folyamat) megkezdése.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A viszonylag tömbös, legtöbb helyen szinte elegyetlen állományok miatt az ökológiai szempontból egyébként előnyösebb, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat valószínűleg nem reális célkitűzés. Tarvágások alkalmazása esetén törekedni kell a nagyobb tömbök több (2-4) részletben való, lehetőségekhez képest időben elnyújtott letermelésére. A praktikus padkás talajelőkészítést követő mesterséges erdősítés során ügyelni kell rá, hogy az új állományba a potenciális erdős élőhelytípusok (91G0, 9130) főfafajai (kocsánytalan tölgy, bükk) mellett 20-40%-os elegyarányal a fontosabb elegyfafajok (hegyi juhar, korai juhar, magas kőris, gyertyán, kislevelű hárs stb.) is bekerüljenek.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- A szórványosan megjelenő őshonos lombos elegyfák megtartása és megsegítése az élőhelytípus karakterét alapvetően nem változtatja meg, de szerény biológiai jelentősége – elsősorban az említett fafajokhoz táplálkozási kapcsolatokkal kötődő rovarvilág révén – mégis van, illetve lehet ennek az intézkedésnek. Az állományok egészségi állapotának romlása esetén az átalakítási munkákat már alacsonyabb kor mellett is meg kell kezdeni.

B) Nem védett területre eső kezelési egységek

Élőhely-típus	Összevont korosztály-csoportok erdőknél (év)			Megjegyzés
	1-40	41-80	81-	
Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek				
91G0*	---	KE26	KE27	
9130*	---	KE28	KE29	
Egyéb élőhelyeket (vö. ÁNÉR-2011 kategóriák) magukba foglaló kezelési egységek				
S5	KE30	---		Lucfenyvesek.

Megjegyzés: * = jelölő élőhelytípusok!

Közösségi jelentőségű élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE26 – KÖZÉPKORÚ GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint a védett természeti területre eső egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú gyertyános-tölgyeseknek nem védett területen csak a Mátraszentimre 62/A erdőrészletben vannak állományai. A javasolt kezelések indoklása a védett természeti területre eső egységnél leírtakkal közel azonos.

KE27 – IDŐS GYERTYÁNOS-TÖLGYESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőknél az erdőnevelési és erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint a védett természeti területre eső egységnél, de itt az is figyelembe veendő, hogy az érintett állományok a fallóskúti kegyhely közvetlen közelében helyezkednek el.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Az idős gyertyános-tölgyeseknek nem védett területen csak a Mátraszentimre 20/B erdőrészletben vannak állományai. A javasolt kezelések indoklása a védett természeti területre eső egységnél leírtakkal közel azonos.

KE28 – KÖZÉPKORÚ BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- Az erdőnevelési munkák során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek, valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására [153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet 49. § (2) bek.].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint a védett természeti területre eső egységnél.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- A középkorú gyertyános-tölgyeseknek nem védett területen csak a Mátraszentimre 62/A erdőrészletben vannak állományai. A javasolt kezelések indoklása a védett természeti területre eső egységnél leírtakkal közel azonos.

KE29 – IDŐS BÜKKÖSÖK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A nem faanyag-termelést szolgáló üzemmódba sorolt, területileg érintett erdőknél az erdőnevelési és erdőfelújítási munkák térbeli és időbeni rendjét, ütemezését, technológiáit, továbbá a végrehajtás részletkérdéseit az üzemmód szerinti besorolás alapján kell meghatározni [körzeti erdőterv].

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- Mint a védett természeti területre eső egységnél, de itt az is figyelembe veendő, hogy az érintett állományok a fallóskúti kegyhely közvetlen közelében helyezkednek el.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

(e) A kezelési javaslatok indoklása

- Az idős gyertyános-tölgyeseknek nem védett területen csak a Mátraszentimre 20/B erdőrészletben vannak állományai. A javasolt kezelések indoklása a védett természeti területre eső egységnél leírtakkal közel azonos.

Egyéb (nem közösségi jelentőségű) élőhelyeket magukba foglaló kezelési egységek

KE30 – FIATAL LUCFENYVESEK

(a) A kezelési egység megfeleltetése

- Mint a védett természeti területre eső, azonos módon definiált egységnél.

(b) Kötelezően betartandó kezelési-fenntartási irányelvek

- A Natura 2000 célok szempontjából releváns különleges, kötelezően betartandó kezelési irányelv ennél a kezelési egységnél rövid távon nem fogalmazható meg.

(c) Javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási feladatok

- A Pásztó 119/B erdőrészletben található állomány véghasználatáig a nagyon szórványosan megjelenő őshonos lombos elegyfákat – elsősorban a szegélyekben meghúzódó gyertyánt, juharokat és pionír fafajokat – célszerű megtartani, illetve megsegíteni.
- Az állományok egészségi állapotának jelentős mértékű romlása esetén javasolható a vágáskorok csökkentése és az átalakítási (rekonstrukciós folyamat) megkezdése.

(d) Élőhelyrekonstrukciós javaslatok

- A keskeny sávban, település (Mátrakeresztes) szélén elhelyezkedő, szinte elegyetlen állományban az ökológiai szempontból egyébként előnyösebb, tarvágás és mesterséges erdősítés nélküli átalakítási folyamat valószínűleg nem reális célkitűzés. A kis kiterjedés miatt a terület egy lépésben letermelhető. A praktikus padkás talajelőkészítést követő mesterséges erdősítés során ügyelni kell rá, hogy az új állományba a potenciális erdős élőhelytípusok (91G0) főfafaja (kocsánytalan tölgy) mellett 20-40%-os elegyaránnyal a fontosabb elegyfajok (gyertyán, kislevelű hárs, mezei juhar stb.) is bekerüljenek.

(e) A kezelési és élőhelyrekonstrukciós javaslatok indoklása

- Mint a védett természeti területre eső egységnél.

C) Vadgazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

Kivonat a 15/2008. (VI. 3.) KvVM rendeletben kihirdetett természetvédelmi kezelési tervből (melléklet, 3.1.3. pont):

- *Tájjidegen, nem őshonos vadfajok betelepítése tilos, a meglévő nem őshonos vadállomány gyérítése szükséges.*
- *A muflon jelenléte nem kívánatos a területen. A terület muflonállományát csökkenteni kell, távlatilag a vadaskertek területének kivételével fel kell számolni az állományt.*
- *A vadállományt a természetes vadeltartó képességnek megfelelő szinten kell tartani a körzeti vadgazdálkodási tervben és az üzemtervben foglaltaknak megfelelően, a természetvédelmi célkitűzésekkel összhangban.*
- *Fokozottan védett természeti területen csak vadkár-elhárítási indokkal helyezhető el vadászati létesítmény, ideiglenes jelleggel.*

3.2.2. Fajvédelmi intézkedések

Rendkívüli fajvédelmi intézkedések szükségessége nem merül fel. Ennek oka, hogy az élőhelyek fenti irányelvek szerinti, természetvédelmi céloknak alárendelt kezelésével a területről leírt jelölő fajok élőhelyi igényei biztosíthatók, az erdők és rétek kompozicionális és strukturális jellemzőinek megtartásával-javításával a területre jellemző flóra és fauna elemeinek megőrzését, illetve sokféleségének bővítését a Natura 2000 célkitűzések szellemében biztosítani lehet. Egyedi programok és intézkedések a természetmegőrzési területtel átfedő „Mátra” madárvédelmi terület (HUBN10006) jelölő fajainak (ragadozó madarak, harkályfélék, császármadár stb.) érdekében tehetők. Néhány fajvédelmi vonatkozású, egyértelműen megfogalmazható, jelentősebb anyagi áldozat vállalása nélkül is

megvalósítható, gyakorlatias természetvédelmi szempont:

- Odvas fák visszahagyása a fakitermelések során: az odúlakó madarak (harkályok, énekesmadarak) és emlősök (kiemelten egyes denevérfajok) költő-, szaporodó- és búvóhelyének biztosítása.
- Gallyfészket hordozó fák és közvetlen környezetük kímélete a fakitermelések során: a ragadozómadarak fészkelési lehetőségeinek biztosítása.
- A cserjeszint kímélete, a cserjeborítás csak legszükségesebb mértékű alakítása a nevelővágások során: a cserjeszinthez kötődő énekesmadár-fajok fészkelő- és táplálkozó-területeinek kímélete.
- Az erdei vízfolyások és kisvízállások kímélete a fakitermelések, közelítési és faanyag-szállítási tevékeny során: kétéltűek és egyéb vízi szervezetek élőhelyének megóvása.
- Lehetőség szerint a fő költési és/vagy vegetációs időszakon kívüli fakitermelések végzése: a területen élő növény- és állatfajok populációinak kímélete a reprodukciós időszakban.

3.2.3. Kutatás, monitorozás

Mindeddig elsősorban florisztikai gyűjtések (a Mátra flórájának vizsgálata), faunisztikai kutatások (pl. denevérfaunisztika, császármadár populáció- és etológiai vizsgálatok, kétéltű- és hüllőfauna vizsgálata) és élőhelyterképezési munkák (a Mátra élőhelyterképének elkészítése) folytak a területen. Ezen felül jelentős, több évtizedes – hazánkban úttörő jellegű – erdődinamikai kutatások zajlottak a Csörgő-völgy Erdőrezervátum területén. Szisztematikus kutatási és monitoring tevékenységről ugyanakkor jelenleg nincs tudomásunk a területen, ezért a közeljövőben kívánatos lenne az élőhelytípusok több szempontú vizsgálata, például az alábbi témakörökben:

- Az erdőtörténeti háttér részletesebb tisztázása, a jelenleg látható állományok, illetve élőhelyi mintázat történeti előzményeinek alapos feltárása.
- Az erdők természetességi állapotának részletes felmérése és értékelése: mindez a jelenlegi, aktuális állapot minél részletesebb ismeretéhez segítene bennünket.
- Egyes erdei élőhelyi elemek és/vagy mikroélőhelyek részletesebb felmérése és értékelése: az így nyert (pl. legelőerdőkből maradt hagyásfákra, idős fákra, fekvő és álló holtfára, gyökértányérokra) vonatkozó adatok egyes élőlénycsoportok jelenlétének közvetett adatolásához vagy predikciójához használhatók.
- Hosszú távú erdődinamikai kutatások a Csörgő-völgy Erdőrezervátum magterületén.
- A Natura 2000 jelölő fajok populációinak még részletesebb felmérése, élőhelyi preferenciájuk lokális vizsgálatokkal való pontosítása, a fajok hosszú távú monitorozása.
- Az erdők állapot-változásának vizsgálata: a jelölő élőhelytípusok állományaiban lezajló változások monitoringja a Natura 2000 célkitűzések megvalósulásának sikerességét vagy éppen problémáit tudná visszaigazolni.
- Az erdőgazdálkodási tevékenység hatás-monitorozása: e vizsgálat-sorozat révén a gazdálkodási/kezelési célú beavatkozások természetességet, illetve erdőállapotot befolyásoló hatásairól nyernénk részletesebb képet.
- Az erdei mikrohabitatok (különösen a méretes holtfa) célirányos monitorozása, főképp az esetlegesen megjelenő további közösségi jelentőségű fajok detektálása céljából.
- A gyepek kezelésének, rekonstrukciójának hatását vizsgáló (hosszabb távú) kutatások folytatása.

3.2.4. Mellékletek

A 3.2.1. fejezet szerinti kezelési egységek térbeli elhatárolásával a tervezési területre kezelési térkép (4. melléklet) készült.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

A kötelezően betartandó erdőgazdálkodási/erdőkezelési irányelvek jogszabályi támogatottság alapján való érvényesítésére három lehetséges út kívánczik:

- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése egyedi erdészeti hatósági ügyek során.
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése erdőterv-módosítási eljárás kezdeményezése útján (azonnali intézkedést igényelő, kiemelt Natura 2000 feladatok esetén).
- Gazdálkodási/kezelési irányelvek érvényesítése a soron következő körzeti erdőtervezések során (az irányelvek beépítése az erdőterv-rendelet szövegébe).

Az erdős élőhelyekkel kapcsolatban javasolt (önkéntesen vállalható) kezelési-fenntartási és fejlesztési feladatok megvalósítása a mindenkorai pályázati lehetőségek, illetve az gazdálkodók ambíciói és vállalásai függvényében lehetséges. A vállalások egy része nem igényel külön erdészeti hatósági eljárást (pl. kíméletes közelítés megvalósítása, érintetlen állományrész vagy holtfa visszahagyása), más részük (pl. üzemmód-váltás) viszont engedélyköteles. Az erdészeti ágazaton belül igénybe vehető kezelési-fenntartási és fejlesztési jellegű támogatások szektorfüggőek: a nem állami szféra több támogatási lehetőséghez jut, míg állami erdők (pontosabban az 50 %-nál nagyobb hányadban állami tulajdonban levő erdők) esetében az elérhető támogatási jogcímek és források korlátozottak.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az erdőtervezett erdőkre igénybe vehető támogatásokat az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozzák. A 2007-2013 közötti uniós költségvetési ciklusban kiírt támogatási jogcímek átalakítása jelenleg is folyamatban, így a 2014-2020 közötti időszakra érvényes szabályok, illetve támogatási jogcímek még pontosan nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy a Natura 2000 területek uniós finanszírozása 2014-2020-ban is döntően a jelen időszakot meghatározó ún. „integrációs megközelítés” szerint történik. Továbbra sem lesz tehát egy külön erre célra elkülönített alap, hanem a Natura 2000 területek megőrzése kapcsán felmerülő fejlesztési igényeket a meglévő uniós pénzügyi eszközök – különböző alapok (erdők esetében elsősorban az EMVA) – keretében fogják érvényesíteni. A korábbi időszakban indított támogatások körét (szektorfüggőséget hangsúlyozó tagolással) röviden a következőkben tekintjük át.

Szektortól függetlenül igénybe vehető támogatások:

- *Erdők*

A) 32/2008. (III. 27.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól – A jogszabály alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (3) tűrevágás vagy sarjztatás
- kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése

B) 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (3) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

- Gyepek

Az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott minden hasznosított mezőgazdasági terület jogosult az egységes területalapú támogatásra. A hasznosított mezőgazdasági terület hazánkban a művelt szántó és gyepterületekre vonatkozik, melyek a MePAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. Az egységes területalapú támogatás feltétele a terület művelésben tartása, valamint a „kölesönös megfeleltetés” rendszerének betartása.

A gazdálkodó által az összes bejelentett területet helyes mezőgazdasági és környezeti állapotban kell tartani. A helyes mezőgazdasági és környezeti állapot előírásainak teljesítését a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) külön megállapodás alapján az illetékes szakhatóságok bevonásával térinformatikai módszerekkel, illetve helyszíni ellenőrzés során végzi.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékeként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések:

A 128/2007. (X.31.) FVM rendelet alapján a Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz területalapú, kompenzációs támogatás vehető igénybe. A Natura 2000 gyepekre vonatkozó földhasználati szabályok betartása független attól, hogy a gazdálkodó igényelte-e a támogatást.

Önkéntesen vállalt előírások nyomán igényelhető mező- és erdőgazdálkodási támogatások:

- Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok közül az ország egész területén (a támogatható területeken) igénybe vehető horizontális szántóföldi, gyepterületek és ültetvény célprogramok érhetők el a 61/2009. (V.14.) FVM rendelet jelenleg hatályos rendelkezései alapján.
- Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása (25/2007. (IV.17.) FVM rendelet). Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére az 1257/1999/EK tanácsi rendeletének 19-20. cikkelyei alapján. A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét

kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásainak részbeni kompenzációja. A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások:

- A 33/2008. (III.27.) FVM rendelet alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

A többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

C) 124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján normatív terület-, illetve térfogatalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi (természetvédelmi célokat is magába foglaló) célprogramokra:

- agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása
- száraló erdőgazdálkodás bevezetése
- erdőállományok kézimunka-igényes ápolása
- őshonos erdőállományok tarvágásos felújításának visszaszorítása
- speciális erdei élőhelyek és természetes erdőfelújítás lehetőségének biztosítása: (a) mikroélőhelyek kialakítása, fenntartása, (b) facsoportok visszahagyása a véghasználat során, (c) az erdőfelújítás sikerességét biztosító cserjeszabályozás
- véghasználat elhalasztása talaj- és élőhelyvédelem céljából
- közjóléti célú erdők fenntartása
- erdei tisztások kialakítása és fenntartása
- természetkímélő anyagmozgatási módszerek alkalmazása

Az önkormányzati és többségi állami tulajdonú területek kivételével igénybe vehető támogatások:

D) 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól – A jogszabály alapján vissza nem térítendő kompenzációs támogatás vehető igénybe a Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrésztlet területén felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezése céljából.

A magán- és önkormányzati tulajdonú területekre igénybe vehető támogatások:

E) 25/2012. (III. 20.) VM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a fiatal erdők állományneveléséhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről – A jogszabály alapján vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe a fiatal erdők gazdasági értékét növelő állománynevelési jellegű tevékenységek (befejezett erdősítés ápolás, tisztítás és törzsnyesés) végzésére.

A különböző támogatási jogcímek tervezési területen belüli igénybevételéről adatokkal nem rendelkezünk. Az állami tulajdon magas aránya miatt megállapítható azonban, hogy az érintett erdőterület jelentős részére sem erdő-környezetvédelmi támogatást, sem Natura 2000 kompenzációt nem állt módjában az érintett erdőgazdálkodónak igénybe venni.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A felsoroltakhoz képest új támogatási jogcímre (részletes elővizsgálatok híján) itt most nem tudunk javaslatot tenni, a vizsgálati terület erdein belül mutatkozó magas állami tulajdoni hányad miatt azonban valamilyen módon szükségesnek tartanánk a fenti szempontok, illetve jogcímek állami szektorra való kiterjesztését is. Mivel az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) közvetlenül nem támogathatók az állami tulajdonú területek, itt szóba jöhetnek esetleg az állami erdőgazdálkodás rendszerén belül elkészítendő belső szabályozások (hozzájuk rendeltlen pedig belső pénzeszköz-elkülönítések), illetve a plusz források bevonását lehetővé tevő, az ismertetett (vagy azokhoz hasonló) jogcímek szerinti, természetvédelmi célokat is szolgáló tevékenységek megvalósítását segítő pályázatok. A nem állami tulajdonú területek esetében elemzésnek szükséges továbbá alávetni a jelenlegi támogatás-igénylések és támogatottság mértékét, a futó programok megfelelőségét, hogy a működő támogatási programok hatékonyságáról reális helyzetképet kapjunk.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az erdőterületeket illetően érintett szervezetek jegyzékét az alábbiakban adjuk meg:

Illetékes erdészeti hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 4.)

Illetékes vadászati hatóság:

Heves Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága (3300 Eger, Szövetkezet u. 6.)
– Mátraszentimre község határ

Nógrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága (3100 Salgótarján, Baglyasi u. 2.) – Nagybátony és Pásztó község határ

Illetékes természetvédelmi hatóság:

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály (3530 Miskolc, Mindszent tér 4.) – Mátraszentimre község határ

Pest Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály (1072 Budapest, Nagy Diófa u. 10-12. – Nagybátony és Pásztó község határ

Érintett nemzeti park igazgatóság:

Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (3304 Eger, Sánc u. 6.)

Érintett erdőgazdálkodók:

Kód	Név	Cím
00000609	Egererdő Zrt. Mátrafüredi Erdészet	3232 Mátrafüred, Hegyalja u. 12.

00000610	Egererdő Zrt. Bátonyterenyei Erdészet	3070 Bátonyterenye, Béke út 13.
---	Egererdő Zrt. (központ)	3300 Eger Kossuth L. u. 18.
10002403	Bükk Nemzeti Park Igazgatóság	3304 Eger, Sándor u. 6.
10003844		
10004104		
10642618		

Megjegyzés: A táblázatból hiányzó erdőgazdálkodói nevek és címek az Országos Erdőállomány Adattárból szerezhetők be. A rendezetlen gazdálkodási jogviszonnyal nyilvántartott erdők tulajdonosi háttere földhivatali nyilvántartásból vizsgálható.

4. Felhasznált irodalom

4.1. Szakmai anyagok

- BARTHA D. (2013): Természetvédelmi élőhelyismeret. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 213 pp.
- BÖLÖNI J. – MOLNÁR ZS. – KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország Élőhelyei. Vegetáció-típusok leírása és határozója, ÁNÉR 2011. – MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 441 pp.
- FRANK T. (szerk.) (2000): Természet–Erdő–Gazdálkodás. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület & Pro Silva Hungaria Egyesület, Eger, 214 pp.
- FRANK T. – SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. (Rosalia Kézikönyvek 2.) – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.
- HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.
- KELEMEN J. (szerk.) (1997): Irányelvek a füves területek természetvédelmi szempontú kezeléséhez. – TermészetBúvár Alapítvány Kiadó, Budapest 388. pp.
- ŐSZ G. (szerk.) (2010): A gyöngyössolymosi erdészeti tervezési körzet második erdőterve (2009-2018). – Kézirat, Heves Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 127 pp.
- RÉV SZ. – MARTICSEK J. – FÜLÖP GY. (szerk.) (2008): Természetvédelmi szempontú gyephasznosítás. – DINPI, Budapest, 48 pp.
- VAJDA Z. (szerk.) (2011): A nagybátonyi erdészeti tervezési körzet második erdőterve (2010-2019). – Kézirat, Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága, Eger, 107 pp.
- VARGA B. (2013): A folyamatos erdőborítás fenntartása melletti erdőgazdálkodás alapjai. (Silva Naturalis 1.) – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 251 pp.
- A „Mátrabérc – Fallóskúti-rétek” kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUBN-20049) Natura 2000 adatlapja (www.termeszetvedelem.hu)

4.2. Útmutatók

- VÁTI (2009): Módszertani útmutató. A 2006/18/176.02.01 számú átmeneti támogatás keretében megvalósult „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekt során megfogalmazódott tervezési tapasztalatok és javaslatok. – VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft., Budapest, 93 pp.
- KvVM (2010): Szakmai háttéranyag a hazai Natura 2000 területek kijelölésének alapjául szolgáló erdei élőhelytípusok kezelési irányelveinek meghatározásához. – KvVM Természetvédelmi Szakállamtitkárság, Budapest, 78 pp.
- VM (2014): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. – VM Természetmegőrzési Főosztály, Budapest, 28 pp. + mellékletek

4.3. Jogszabályok

- az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. tv.
- a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv.
- az Európai Községek Tanácsa 92/43/EGK irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről
- 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
- 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának

földhasználati szabályairól
153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról
3/2000. (III. 24.) KöM rendelet a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén
lévő egyes védett természeti területek erdőrezervátummá nyilvánításáról
137/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet a Mátrai Tájvédelmi Körzet védettségének fenntartásáról
15/2008. (VI. 3.) KvVM rendelet a Mátrai Tájvédelmi Körzet természetvédelmi kezelési
tervéről

4.4. Adatbázisok

Standard Data Form (SDF) 2014. évi adatbázis
Országos Erdőállomány-Adattár 2013. január 1-ji állapotadatok